

Justitsministeren (Thestrup): Det ærede medlem har spurgt mig, om politiet er berettiget til at hindre, at journalister udfører deres lovlige arbejde. Det kan jeg besvare med, at det er de naturligvis ikke; det ligger vel allerede i ordene „deres lovlige arbejde“. Men det gør politiet heller ikke.

Jeg vil gerne give en lidt nærmere redegørelse for de regler, der gælder. Ifølge justitsministeriets cirkulære af 10. februar 1939 og rigspolitichefens kundgørelse af 26. juli 1961 bør der gives journalister og pressefotografer adgang til at passere politispærringer, når de legitimerer sig med deres pressekort udfærdiget af rigspolitichefen. Efter reglerne må journalisterne og fotograferne under opholdet inden for afspærringerne rette sig efter politiets anvisninger og kan nægtes adgang til bestemte steder. Københavns politis personale har en stående instruks om, at gyldigt pressekort giver adgang til at passere politiets afspærringer. Politiet bør, så vidt det er muligt, hjælpe journalister og pressefotografer til at komme begivenhederne på nært hold og observere og fotografere. Imidlertid er naturligvis det primære for politiet det rent politimæssige arbejde, og under urolige begivenheder, slagsmål, demonstrationer o. lign., kan politifolkene naturligvis komme til at komme hindrende i vejen for journalister og fotografer.

Det ærede medlem, der har stillet spørgsmålet, har henvist til begivenhederne den 27. april 1968 under en demonstration foran den amerikanske ambassade. Journalistforbundet har indgivet en klage, som politidirektøren senest ved skrivelse af 30. oktober 1968 efter nærmere undersøgelse har afvist. Jeg finder ikke, at der på det foreliggende grundlag er nogen grund til at kritisere politiets optræden.

Kjær Rasmussen: Ja, det glæder mig da, at journalisterne bør have adgang til at forcere politiets afspærringer.

Jeg forstår jo nu, at justitsministeren holder sig til politidirektørens skrivelse, men

så vidt jeg kan se, accepterer man jo så også, at politiet skal bestemme, hvor og hvornår pressefotografer og journalister skal have adgang eller rettere må iagttage, hvad der sker på gader og stræder; og det er det, jeg i min skriftlige motivering har kaldt for censur; det er det, jeg finder urimeligt, ja, farligt, farligt for meningsdannelsen naturligvis. Jeg kan ikke nok beklage, at justitsministeren i realiteten ved sit standpunkt giver politiet lov til at censurere pressen, og jeg vil gerne, at man her tager ordet „censur“ efter pålydende.

Justitsministeren (Thestrup): Jeg må henvise til, hvad jeg sagde for et øjeblik siden. Der finder ikke fra politiets side nogen som helst form for censur sted.

Hermed sluttede spørgsmålet, og spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om by- og landzoner.

(Lovforslaget (nr. 65) findes i tillæg A. sp. 1569, fremsættelsen i tidenden sp. 1568).

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 3 og 4 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om byplaner.

(Lovforslaget (nr. 66) findes i tillæg A. sp. 1541, fremsættelsen i tidenden sp. 1568).

Første behandling af forslag til lov om ændring i byggelov for købstæderne og landet. (Byggeri i det åbne land).

(Lovforslaget (nr. 67) findes i tillæg A. sp. 1551, fremsættelsen i tidenden sp. 1568).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Kaj Andresen: I betragtning af den utålmodighed, hvormed de nuværende regeringspartier det sidste par år har afkrævet den tidligere regering nye jordlovsforslag, kan man godt undre sig over, at det dog ikke hastede mere, end at vi først nu efter det meste af et års forløb kan behandle det første beskedne bidrag til en ny jordlovgivning. Jeg siger udtrykkelig bidrag, for det er jo slet ikke som i 1963 en samlet jordreform, men kun en lille del heraf, vi i dag behandler. Også det kan man undre sig over og beklage, for så vidt jeg erindrer har man netop fra visse regeringspartiers side tidligere hævdet, at jordlovene var en helhed og måtte ses i sammenhæng, og det er jo helt rigtigt. Vi har i vor bedømmelse af de i dag behandlede lovforslag slet ingen mulighed for at vurdere deres sammenhæng med andre jordlove og kan derfor ikke se en helhedsvirkning henimod en bestemt mål-sætning. Jeg synes egentlig, at de af regeringspartierne, der med så stærk ildhu og så megen usaglig agitation i 1963 medvirkede til, at en god og effektiv jordreform faldt ved folkeafstemningen, nu burde have præ-senteret folketinget for deres alternativ i et samlet kompleks og ikke blot servere den første ret af en menu, hvis øvrige retter jo er ukendte for os, og som vi derfor ikke rigtig ved om vi kan lide smagen af. Det har været dyrt for befolkningen, ikke mindst i udviklingsområderne, at reformen i 1963 faldt. Jeg er heller ikke i tvivl om, at mange i dag ville indtage et andet standpunkt, end de gjorde i 1963, og i hvert fald er problemerne, der skal løses, jo ikke blevet mindre.

Boligministeren har i sin fremsættelse betegnet de foreliggende lovforslag som led i planlægningslovgivningen. Jeg er enig i den betegnelse. En opdeling af landet i områder, hvor bebyggelse og byudvikling kan finde sted, og andre områder, hvor udstykning og en ny eller ændret bebyggelse ikke kan ske uden særlig tilladelse, vil bidrage til at styrke planlægningsmulighederne her i landet. Det omfattende arbejde med at forberede en ny jordlovgivning, som fandt sted i den tidligere regerings planlægningsudvalg, var så vidt fremskredet, at retningslinjerne for en række områder var fastlagt. Heri indgik også princippet om at opdele landet i by- og landzoner, og jeg kan derfor kun være tilfreds med, at regeringen er nået til

samme resultat, hvad princippet angår. Herigennem opnås en væsentlig forenkling i forhold til de gældende bestemmelser, der jo er spredt i en række love, byreguleringslov, byplanlov, landsbyggelov og naturfredningslov — for at nævne de vigtigste. Det er af afgørende betydning for en rationel byudvikling, at byzoner fastlægges for bestemte perioder, ligesom det må være rigtigt, at sommerhusområderne planlægges og ikke tilfældigt spreder sig i det åbne land. Den forventede fordobling af antallet af sommerhuse i de nærmeste år gør en sådan planlægning endnu mere påkrævet. Det er også tilfredsstillende, at man flytter beskyttelsen af det åbne land over i bebyggelseslovgivningen, idet jeg dog gerne, som mit partis ordfører gjorde det ved naturfredningsforslagets første behandling, vil understrege det nødvendige i naturfredningsmyndighedernes medvirken.

Jeg vil dog her gøre den bemærkning, at de foreliggende forslag jo ikke kan være den endelige løsning på planlægningslovgivningen. Som en overgangsløsning kan forslagene accepteres, men målet må være en samlet og forenklet lovgivning for den fysiske planlægning. Stykkevis og delt er de gældende bestemmelser på området blevet til; der må kunne skabes en større sammenhæng; og den nye kommunestruktur må kunne give basis for forenkling og for en praktisk fordeling af planlægningsopgaverne og deres administration.

Jeg har med interesse studeret den mål-sætning for jordlovgivningen, som boligministeren har opstillet i sin fremsættelse. Dens hovedpunkter er: øget udbud af bygge-modne grunde, standsning af grundprisstigningerne, rationel byudvikling, jordspekulationen skal modvirkes, lands- og egnsplanlægningen skal styrkes. Det lyder som sød musik, og det er jo næsten en kopi af socialdemokratiets mål-sætning i det debatoplæg om jordlove, der i dag drøftes ud over landet. Jeg vil dog gøre opmærksom på, at denne debat har været i gang, længe før ministeren skrev sin fremsættelse. Desværre er der i de foreliggende forslag ved siden af et rigtigt princip så mange uheldige og urimelige bestemmelser, at jeg må betvivle, at der med denne lovgivning vil være skabt et effektivt middel til at nå disse smukke mål.

Lad mig begynde med formålet: at øge

[Kaj Andresen.]

udbuddet af byggemodne og bymodne grunde for at modvirke grundprisstigninger. Det er efter min opfattelse en fundamental misforståelse at tro — men vi har jo ofte hørt dette synspunkt — at det skulle kunne klares med nye zoner, nye byzoner, alene. Selv om de bliver rummeligere, og selv om de revideres hvert 4. år, er dette ikke tilstrækkeligt. Derfor lægger jeg også mærke til, at i lovforslaget indgår fra byreguleringsloven pligten for kommunerne til byggemodning 5 år frem i tiden. Og det kan jeg være enig i. Det er nemlig ikke så meget størrelsen af by- eller inderzonerne, men derimod omfanget af byggemodnede grunde, der er afgørende for udbuddet og dermed for priserne.

Derfor er det helt klart, at effektiviteten af denne lovgivning — den, vi behandler her, og vel jordlovgivningen i det hele taget — vil afhænge af, hvor store midler det offentlige vil stille til rådighed for byggemodningsopgaver. Og her klares det ikke med beskedne hjælpeforanstaltninger over for vanskeligere stillede kommuner. Skal der ske en virkelig dæmpning af grundprisstigningerne i de områder, hvor presset er størst — og vi ved jo omtrent, hvor det er — kræver det betydelige beløb, og dem kan i hvert fald udviklingskommunerne ikke selv fremskaffe. Derfor må vi også i denne sammenhæng bebrejde regeringen dens nedskæring af boligfonden til under en tredjedel af, hvad vi foreslog. Hvis ministeren over boligfonden skal klare de problemer, § 5 giver kommunerne, burde han ved siden af lovforslaget om by- og landzoner have fremsat et forslag om forhøjelse af boligfonden. Men det vil vi vende tilbage til senere. Vi mener, det er helt nødvendigt med en sådan forhøjelse.

Jeg skal derefter knytte nogle bemærkninger til erstatningsbestemmelsen i kapitel 4, hvorefter det bliver muligt at opnå erstatning for placering i landzone. Mit partis standpunkt til generelle rådighedsindskrænkninger af den karakter, der her er tale om, er, at de ikke bør give ejeren ret til erstatning. I den meget lignende ordning, der i dag praktiseres af amtsrådene med hjemmel i landsbyggelovent § 5, er der da heller ikke tale om erstatning.

I øvrigt er det jo påvist af adskillige retslærde, at ejendomsretten ikke er et kon-

stant, uforanderligt begreb. Samfundets udvikling medfører nødvendigvis indskrænkninger i den enkeltes suverænitet og ændringer i retlige begrebsers indhold. Der er skrevet adskilligt, også i den nyere litteratur, herom. I von Eybens og Thøger Niensens bog „Fast ejendoms regulering og beskætning“ har professor, dr. jur. Bent Christensen skrevet et afsnit om erstatning ved regulering af ejerrådigheder, hvorfra jeg vil tillade mig at bringe et citat. Han skriver her på side 86 og 87 bl. a. om forholdet til grundlovens § 73 — jeg citerer:

„Efter den herskende opfattelse må grundlovens § 73 betragtes som en standard. Den fastlægger ingen — for grundlovens levetid: gældende — fast grænse for, i hvilket omfang regulering af ejendomsrettens grænser kræver erstatning. Dette spørgsmål må afgøres efter et skøn, hvori indgår en række momenter; hvoraf de væsentligste er: om reguleringen er mere eller mindre generel, specielt om den rammer mange eller få ejere; om reguleringen er mere eller mindre følelig, hvilket især er et spørgsmål om indgrebets intensitet, og om indgrebet angår en aktuel eller fremtidig råden; om indgrebet medfører overførelse af en del af ejerrådigheden til andre eller kun en tilintetgørelse af denne råden; og endelig, hvilke interesser eller grunde der bærer reguleringen.“

Forstået på denne måde efterlader grundlovens § 73 åbenbart en betydelig margen for, hvornår lovgivningsmagten behøver at fastsætte erstatning for regulering af ejerrådighederne.“

Det er altså op til folkettinget at lægge denne linje, og i den foreliggende situation mener vi, at der bør kunne gennemføres erstatningsfrie reguleringer af ejendomsretten.

Med lovene fra 1963 som baggrund, hvori socialdemokratiet sammen med det radikale venstre søgte at finde den rigtige linje, er det — synes jeg — beklageligt i dag at konstatere, at det radikale venstre i regeringen har sluttet sig til venstres og de konservatives linje, hvorefter nogle ejendomsbesiddere kan blive begunstiget på andre samfundsborgeres bekostning. Det bliver samfundet, der kommer til at betale; og jeg er ikke beroliget af henvisningen til, at der under byreguleringsloven kun er betalt be-

[Kaj Andresen.]

skedne erstatninger. Byreguleringsloven er ikke vældig gammel. Mange sager er endnu ikke nået frem til domstolsafgørelse, og de senere års stærke prisstigninger på grunde vil sætte deres præg på eventuelle nye erstatninger. Der vil her uden tvivl blive tale om millionbeløb; jeg vil gætte på flere hundrede millioner, som borgerne skal betale, og som derefter vil blive fordelt ret tilfældigt til en række, må man vist sige, heldige jordbesiddere. Vi er imod disse erstatningsbestemmelser. Vi håber på det radikale venstres medvirken til at få dem fjernet fra lovforslaget.

Jeg vil i denne forbindelse også gerne efterlyse regeringens hensigter over for de tilfælde, hvor jord overgår til anden eller bedre anvendelse, f. eks. fra land- til byzone. Kan der forventes forslag om en frigørelsesafgift, og hvordan og på hvilket tidspunkt skal denne frigørelsesafgift opkræves?

Jeg vil også på mit partis vegne udtrykke nogen betænkelighed ved de beføjelser, der i zoneforslagets § 13 gives boligministeren til at ophæve rådighedsbegrænsninger, når han skønner, at en erstatning vil blive for stor. Det er muligt, at ministeren mener ad den vej at kunne spare det offentlige for nogle penge, men det viser jo netop det uheldige i at kombinere planlægningen med erstatningsbetalinger. Skønner ministeren, at A, der bliver placeret i landzone, vil kunne kræve en for stor erstatning, kan han ophæve virkningerne for A, hvorefter A vel rykker ind i byzonen. Dermed er planlægningen og målsætningens rationelle byudvikling jo blevet en illusion. I stedet for fasthed får vi en temmelig frynset ordning. En af manglerne ved vor nuværende planlægningslovgivning er vel netop, at der har været for mange smuthuller og dispensationsmuligheder. Hvis vi som målsætning for jordlovgivningen ønsker en byudvikling med størst mulig udnyttelse af offentlige investeringer og en styrkelse af lands- og egnsplanlægningen, og det gør jo regeringen efter boligministerens fremsættelse, bør vi ikke undergrave mulighederne herfor gennem bestemmelser som i § 13. Men kan vi få ændret lovforslaget, så zoneregulering bliver erstatningsfri, vil denne bestemmelse jo også blive overflødig. Det kan vel i øvrigt undre, at

netop denne regering og netop på nuværende tidspunkt foreslår en bestemmelse, hvorefter lokale myndigheders afgørelse uden videre kan ændres af ministeren.

Som sagt, der er i de lovforslag, der ligger her, principper, som mit parti kan tilslutte sig, men ret afgørende enkeltheder, vi må vende os imod. Vi vil med interesse gå ind i udvalgsarbejdet og medvirke til en endnu bedre løsning.

Juul-Madsen: Lovforslaget om by- og landzoner er det første i rækken af lovforslag inden for det område, som man populært betegner som jordlovgivningen, men som boligministeren i de bemærkninger, der ledsager lovforslaget, hellere vil betegne som planlægningslovgivning. Det er under alle omstændigheder givet, at det lovforslag, regeringen nu spiller ud med i rækken af de såkaldte jordlove, er et forslag af afgørende betydning for den fysiske planlægning af vort land. I den konservative folketingsgruppe hilser vi med tilfredshed regeringens beslutsomhed på et felt, hvor der siden 1963 har været megen snak, men ingen forslag til en mere smidig planlægningslovgivning.

Det ærede medlem fra socialdemokratiet hr. Kaj Andresen omtalte med lidt bitterhed afstemningen vedrørende jordlovene i 1963. Sandheden er vel, at disse jordlove faldt til jorden, fordi socialdemokratiet ville gennemtrumfe ting som bopælspligt, forkøbsret og rådighedsindskrænkning uden erstatning. Det ville befolkningen ikke godkende, og derfor faldt disse jordlove. Men samtidig med at jordlovene faldt — og det er altså nu 5 år siden — blev der givet løfte om, at man i nærmeste fremtid ville komme med forslag til nye love, der selvfølgelig respekterede folkeafstemningens afgørelse. Det skete ikke under den forrige regerings ledelse, men nu kommer altså forslagene. I fredags drøftede vi lovforslaget om naturfredning, i dag har vi tre planlægningslovforslag til behandling, og vi ved, at der er et lovforslag om tilbudspligt vedrørende jordsalg i byzoneområderne på vej. Vi ved, at finansministeren har fremsat et lovforslag vedrørende vurderingen i de yderzoneområder, hvor den nuværende vurdering har skabt store vanskeligheder for landmænd og gartnere. Vi ved, at også andre lovforslag er på

[Juul-Madsen.]

vej vedrørende også det punkt, som hr. Kaj Andresen omtalte i forbindelse med jords overgang til anden anvendelse.

Nu kommer altså lovforslagene, og hermed er så et omdiskuteret og — det må jo også erkendes — ømtåligt lovgivningsområde løftet fra det teoretiske op på det praktiske plan, og det kan vi kun konstatere med glæde. I den forbindelse vil jeg endvidere gerne understrege, at hensigten med dels at fremsætte nye forslag til planlægningslove, dels at tage initiativet til en efterhånden hårdt tiltrængt ajourføring af den bestående jord- og planlægningslovgivning er den at skabe en ramme for en hensigtsmæssig byudvikling, en hensigtsmæssig udnyttelse af de meget store investeringer, den moderne byudvikling kræver, samt at sikre befolkningens stigende behov for rekreative områder og herunder hindre utilsigtet byudvikling og tilfældig bebyggelse, hvor det kan gå ud over rekreative områder og landskabelige værdier.

Det forslag til lov om by- og landzoner, den højtærede boligminister her har fremsat, er, så vidt jeg kan bedømme det, til dels et forslag, der samler vigtige bestemmelser fra andre love, altså en forenkling på et område, der efterhånden er blevet så indviklet, at selv eksperter kun med største besvær bevæger sig i denne del af vor hjemlige lov-jungle. Og det er efter min opfattelse uden al tvivl et stort ønske hos befolkningen, at vi lovgiver på en sådan måde, at vi forenkler og simplificerer mest muligt. Men lovforslaget indeholder også mange nye bestemmelser, og disse bestemmelser har alle det sigte, jeg har omtalt, og jeg vil om lovforslaget som helhed sige, at det vel ikke er udtryk for nogen revolution, men at det står for en fornuftig og fremsynet videreudvikling af den allerede skete planlægning.

Med hensyn til selve lovforslaget skal jeg gøre nogle bemærkninger om de tre hovedafsnit, byzoner, landzoner og de i kapitel 4 nævnte muligheder for erstatning.

For de fremtidige byzoner gælder det, at de vil blive sammensat af de arealer, som på forskellig måde ved byudviklingsplaner, byplaner og bygningvedtægter er udlagt til bebyggelse, og for de eksisterende 42 byudviklingsområder vil inder- og mellemzoner blive til byzoner. Det er, som det

allerede har været omtalt, i lovforslaget foreskrevet, at de nye byzoner skal være rummelige, og specielt for byudviklingsområderne bestemmes det, at inddragelse af arealer som byzone skal ske på grundlag af det anslåede behov for en 12 års periode. Det er imidlertid fremhævet i lovforslagets formålsparagraf, at der til enhver tid skal forefindes passende udbud af bygge- og bymodnet jord, og skal denne målsætning efterleves, er det ikke tilstrækkeligt, at der er jord til rådighed. Det afgørende er, om denne jord er klar til bebyggelse, og derfor foreskriver loven i § 5, at kommunerne skal medvirke til, at der i byzonerne til enhver tid er udført hovedkloakker, opsamlende veje og andre tekniske hovedanlæg til dækning af det forventede behov for jord til bymæssig bebyggelse i de følgende 5 år. Hensigten med disse bestemmelser er naturligvis at afdæmpe stigningerne i grundpriserne ved sikring af et rigeligt udbud af byggemodnet jord, og her er jeg af den opfattelse, at sådanne bestemmelser vil vise sig at være meget nyttige.

For så vidt angår lovforslagets kapitel 3 om de nye landzoner, de landzoner, der i modsætning til de nuværende tidsbegrænsede yderzoner dels skal være stedsvarende, dels skal omfatte alt, hvad der ikke er udlagt til byzoner eller sommerhuse, må det hilses med tilfredshed, at der nu tilvejebringes et ensartet grundlag for bebyggelse og egnsudvikling i landdistrikterne, og det er ganske naturligt, at det fremover bliver amtsrådene, der kommer stærkere ind i billedet som bevillende myndighed. Alle, der kender til forholdene, ved, at de nuværende tilstande ikke er holdbare, ved, at der i øjeblikket i landdistrikterne skal bygges og søges tilladelse og handles efter et virvar af bestemmelser. Zonelovforslaget vil efter min opfattelse fremme en hensigtsmæssig bebyggelse i det åbne land, og vi må jo huske på, at det ikke er meningen, at der ikke skal ske byudvikling også i landzoneområdet; det, vi skal have, er ensartede regler for denne bebyggelse, og det er altså disse regler, vi nu får.

Så vil jeg gerne sige vedrørende zonelovforslagets kapitel 4, at jeg er enig med den højtærede boligminister, når han i fremsættelsen udtrykker, at det ikke kan bestrides, at lovforslagets opdeling af landet i byzoner

[Juul-Madsen.]

og landzoner og de nødvendige, begrænsende bestemmelser om, hvordan ejendomme i landzonerne må udnyttes, ikke kan undgå i visse, men efter alt at dømme yderst begrænsede tilfælde at medføre tab af en størrelsesorden, der nødvendiggør en mulighed for erstatning. Må jeg i denne forbindelse minde om, at der efter nugældende lovgivning ydes erstatning efter bestemmelser i byreguleringsloven og byplanloven og efter naturfredningslovens § 22 i de tilfælde, hvor ejeren får en værdinedgang som følge af afslag på byggetilladelse.

Efter by- og landzonelovforslaget kommer på tilsvarende måde, som det hidtil har været tilfældet i byudviklingsområdernes yderzoner, til at gælde, at alle grundejere i landzoner, der mener at have lidt tab, kan ansøge om erstatning inden for 6 måneder fra by- og landzonelovens ikrafttræden. Derved vil man få en engangsopgørelse, og man vil få en rimelig og mere rolig udvikling fremover.

Det er sikkert rigtigt, at der ikke på nuværende tidspunkt kan gives eksakte oplysninger om, hvor store disse erstatningsbeløb vil blive, men al erfaring fra den tidligere lovgivning tilsiger os, at det fortrinsvis bliver meget beskedne beløb, der bliver tale om, når der gives erstatning efter de rammer, der er omtalt i zonelovforslaget. Endvidere er det muligt for boligministeren helt eller delvis at opgive en landzone, hvis udgifterne ved ydelse af erstatninger ikke står i et rimeligt forhold til den interesse, der er forbundet med at opretholde landzonen. Yderligere kan boligministeren udsætte udbetalingen af en erstatning, hvis der er mulighed for, at ejendommen i løbet af kortere tid vil blive inddraget under byzone- eller sommerhusområde. Når man tager dette i betragtning og som sagt også tager i betragtning, at der er tale om en engangs-erstatning, og at den samlede erstatningsopgørelse vil bevirke, at den kommende vækst af de bymæssige bebyggelser vil kunne finde sted under planmæssigt, gunstigere forudsætninger end hidtil, og når fredninger i medfør af naturfredningsloven også som følge heraf vil blive mere overkommelige fremover, er jeg af den opfattelse, at man roligt kan sige, at de her omtalte erstat-

ningsbestemmelser er billige for samfundet, behandler grundejerne rimeligt og i øvrigt er udtryk for en rationalisering i forhold til den bestående lovgivning. Jeg kan derfor også på dette felt anbefale boligministerens lovforslag.

Må jeg til slut sige, at jeg finder, at man med zonelovforslaget på en lang, lang række områder forenkler og rationaliserer og vil gøre det lettere både for borgerne og for myndighederne fremover at træffe de afgørelser, der skal træffes vedrørende det område, vi her har talt om.

Jeg kan medgive lovforslagene min allerbedste anbefaling.

Kristen Østergaard: Det forslag til lov om by- og landzoner, som folketinget her behandler, er en hovedbestanddel af den række lovforslag, der i dette folketingsår skal gennemføres som et led i en fornuftig og tiltrængt planlægning af anvendelsen af Danmarks jord i fremtiden. Problemerne i disse forhold har som bekendt ligget uløst hen siden folkeafstemningen om jordlovene i 1963, og derfor haster det efterhånden. Jeg har bemærket, at hr. Kaj Andresen anførte, at det var dyrt, at disse forslag faldt i 1963; jeg kan i den forbindelse ikke undlade en bemærkning om, at det jo stod den foregående regering frit for at have taget opgaverne op til løsning længe før nu.

Planlægningslovgivningen er især påkrævet i de områder af landet, hvor de store bysamfund udvikler sig, og hvor et større udbud af byggemodne grunde er særlig påkrævet for at holde de prisstigninger i ave, der altid opstår for en mangelvare. Det kan undertiden knibe med forståelsen for denne form for lovgivning med tilhørende indgreb og rådighedsindskrænkninger hos befolkningen i de tyndt befolkede egne af landet; men zonelovens principielle formål som angivet i lovforslagets § 1 må kunne påkalde alles forståelse og interesse, selv om lovgivningen undertiden kan gå på tværs af den enkeltes interesse.

Zonelovforslagets bestemmelser skal jo ikke vurderes isoleret, men ses som et led i en større sammenhæng af love, hvis rækkefølge allerede er anført og jeg formoder almindeligt bekendt. I modsætning til hr. Kaj Andresen er jeg af den opfattelse, at det er

[Kristen Østergaard.]

en fordel, at lovforslagene ikke ligefrem fremsættes i en samlet, nærmest uoverskuelig bunke.

Zonelovsforslaget har særlig forbindelse med naturfredningslovforslaget, der behandles her i tinget i sidste uge, idet bebyggelsesreguleringen efter naturfredningslovens § 22 er overført til det lovforslag, vi behandler her. Det finder jeg både er en forbedring og en forenkling, men det må samtidig erkendes, at det er en betydelig rådighedsindskrænkning, der finder sted, fordi erstatningsbestemmelserne i naturfredningslovens § 22 ikke overføres, men simpelt hen afskaffes.

Venstre er tilfreds med, at de mange spredte bestemmelser om bebyggelsesregulering, der findes i den gældende lovgivning, afløses af én lov med ensartede hovedretningslinjer, inden for hvilke de lokale myndigheder selv kan bestemme udviklingen. Det er et godt princip, som venstre i alle henseender ønsker at arbejde for, og som også kom til udtryk i venstres planlægningsoplæg fra november i fjor.

Under den kommende udvalgsbehandling af zonelovsforslaget vil venstre gerne have undersøgt, om der ikke skulle være mulighed for en yderligere decentralisering, forstået således, at sogne- og bykommunerne får overladt nogle af de beføjelser, som ved denne lovgivning tillægges amtsmyndighederne. Det kan forudses, at amtsbygningsmyndighederne vil få meget at gøre i fremtiden med at administrere denne lovgivning; derfor må enhver aflastningsmulighed nøje undersøges. Men det ønskes også undersøgt, fordi det er ønskeligt, at afgørelserne finder sted så nær ved åstedet som overhovedet muligt.

Dernæst vil jeg gerne anføre nogle betragtninger om nogle af zonelovsforslagets enkelte bestemmelser.

§ 7 bestemmer, at i landzoner må der ikke uden tilladelse opføres ny bebyggelse eller foretages ombygninger af eller tilbygninger til bestående bebyggelse bortset fra landbrugets, skovbrugets og fiskerierhvervets bygninger. Dette har givet mange anledning til angstelse for, at det med denne udformning af bestemmelsen er slut med videregående bebyggelse og erhvervsudvikling i landzonerne, og at al udvikling

kun vil finde sted i byzonerne for fremtiden. Det kan ikke nægtes, at så restriktivt kan myndighederne administrere lovbestemmelsen — især, har man vel lov at tilføje, hvis de folkevalgte myndigheder ikke er vågne nok, men lader sig lede eller dominere for meget af teknikerne. Men det kan jo ikke være meningen med bestemmelsen, og skulle en sådan virkning blive resultatet, vil jeg da gerne på forhånd have taget afstand fra dette resultat.

§ 7 skal naturligvis ikke administreres på samme måde i de tætbefolkede „trængsels“-områder og i de tyndtbefolkede egne. Afgørelser, der er rimelige i tæt bebyggede områder, kan være urimelige i tyndtbefolkede områder og omvendt. Men jeg har tiltro til, at de folkevalgte amtsmyndigheder vil administrere bestemmelsen, når loven er gennemført, med fornøden fornuft og skønsomhed.

Der er almindelig enighed om, at landbrugets strukturændring mod større og færre enheder er en udvikling i den rigtige retning. Derfor må vi passe på, at denne lovgivning ikke hindrer en sådan udvikling ved at begrænse anvendelsesmulighederne for ledige landbrugsbygninger. Det må indrømmes, at § 8, stk. 2, der omhandler dette forhold, er moderat udformet; men det bør overvejes, om det er muligt ved udformningen af bestemmelsen yderligere at sikre, at der ikke lægges ændret anvendelse af ledige landbrugsbygninger hindringer i vejen — heller ikke ved en utilsigtet administration af loven.

Dernæst har jeg hæftet mig ved § 11, der siger, at afgørelser i medfør af §§ 6-9 kan påklages til boligministeren af ansøgeren, af kommunalbestyrelsen og fredningsplanudvalget. Jeg kan forstå, at en skuffet ansøger kan klage til boligministeren over et afslag; men har en ansøger først fået sin sag igennem en amtsmyndigheds vurderingsskærsild, tror jeg nok, at alle rimelige offentlige hensyn er taget i betragtning, og derfor finder jeg det egentlig mindre rimeligt, at kommunalbestyrelser og fredningsplanudvalg har adgang til at appellere en afgørelse, der er faldet ud til fordel for ansøgeren. Dette forhold ønsker venstre også nærmere undersøgt og belyst i det kommende udvalgs gennemgang.

I forbindelse med zonelovsforslagets erstat-

[Kristen Østergaard.]

ningsbestemmelser, som også de foregående talere omtalte, vil jeg gerne anføre, at der i venstre er betænkeligheder ved disse; men venstre mener trods disse betænkeligheder, at når der gennemføres en lovgivning med så vidtgående rådighedsindskrænkninger, som tilfældet er her, må samfundet handle på rimelig vis over for de borgere, der påviselig er blevet urimeligt ramt af bestemmelserne. Samfundet kan anstændigvis ikke være andet bekendt. Endvidere er det nødvendigt og i alles interesse, finder jeg, at lovgivningen på dette område i enhver henseende er i overensstemmelse med grundlovens § 73. I modsætning til hr. Kaj Andresen mener jeg, at dette næppe ville være tilfældet uden erstatningsbestemmelser. En anden ting er, at venstre er interesseret i, at disse erstatninger bliver så små for samfundet som overhovedet muligt, og derfor ser venstre gerne, at de nye byzoner, første gang de afgrænses, gøres så rummelige som muligt, ikke alene for at imødekomme den almindelige fordring om øgede bebyggelsesmuligheder, men også for derigennem at reducere erstatningsproblemet for det offentlige.

Med henblik på at reducere engangs-erstatningerne kan boligministeren også om nødvendigt gøre brug af bestemmelserne i lovforslagets § 13. I den forbindelse er jeg også i modsætning til hr. Kaj Andresen; jeg finder nemlig, at denne paragraf kan være meget nødvendig i den kommende tid.

Erstatningsproblemet må endelig ses i lyset af, at det er en engangsforanstaltning, der faktisk er billig for samfundet set i et langtidsperspektiv. Så vidt jeg kan se, vil det blandt andet medføre, at samfundet for fremtiden ikke behøver at ofre så store erstatningssummer på fredninger, som tilfældet har været hidtil, fordi det offentlige gennem denne lovgivning får en fast hånd om bebyggelsen i det åbne land, hvorved de nødvendige naturfredningsmæssige hensyn må kunne tages.

Sluttelig vil jeg sige, at venstre anbefaler forslaget til lov om by- og landzoner, og at det samme gælder forslag til lov om ændring af byplanloven og forslaget til lov om ændring af landsbyggeoven, som er konsekvenser af det første lovforslag. Jeg vil håbe, at lovforslagene må få en let gang

gennem udvalget og hurtigt blive til lov, således at samfundet kan se hen til, at de store formål, der er angivet i § 1, kan blive til virkelighed til gavn for hele befolkningen i fremtiden.

Svend Haugaard: Det er meget glædeligt, at den udsættelse af jordlovgivningen, der skete ved det efter min mening meget uheldige resultat af folkeafstemningen i 1963, nu er forbi. I glæden herover skal jeg undlade at komme med nogen form for bitre kommentarer om den skade, der er sket ved udsættelsen, og i stedet notere det positive, at der nu er betydelig udsigt til enighed, så vi kan komme meget vidt i bekæmpelsen af urimelig jordspekulation og få en hensigtsmæssig byplanlægning, sikring af naturskønne landskaber og ordnede forhold for byggeri i landzoner. Ganske vist bliver det nok ikke i udvalgsarbejdet sød musik det hele, men det glæder mig da, at hr. Kaj Andresen var positivt indstillet over for dette udvalgsarbejde.

Lovforslaget om by- og landzoner er en meget vigtig og afgørende del af den samlede jordlovgivning, hvoraf vi allerede har behandlet lovforslaget om naturfredning, og en række lovforslag vil følge hurtigt efter. Det radikale venstre vil gerne understrege ministerens bemærkning om, at der skal bidrages til en standsning af stigningen i grundpriserne, til modvirkning af jordspekulationen — man kunne måske næsten føle trang til at sige det endnu stærkere: at vi ønsker et stop for jordspekulationen — endvidere til en styrkelse af lands- og egnsplanlægningen samt en forenkling og en decentralisering af administrationen.

Jord er jo en begrænset vare; vi bliver flere, der skal bo på den jord, der er, og derfor bliver jorden mere efterspurgt. Også på grund af byernes udvikling samt den øgede trang i befolkningen til at søge ud i naturen skabes der en ekstra efterspørgsel. Det radikale venstre er principielt modstandere af, at enkelte personer tager store fortjenester hjem på grundlag af noget, der er skabt af en samfundsindsats eller en befolkningsudvikling. Det er helt nødvendigt, at samfundet har klare og stærke regler for brug af jord, så anvendelsen sker ud fra et samfundshensyn i bredeste betydning.

Lovforslaget om by- og landzoner, fulgt

[Svend Haugaard.]

af de andre, der er bebudet, herunder bestemmelser om bondegårdsreglen, og afgifterne til samfundet og ikke mindst det offentlige; samfundets forret til erhvervelse af jord igennem tilbudspligten, giver, så vidt jeg kan skønne, gode muligheder for, at vi kan få en hensigtsmæssig planlægning, og for at værdistigningerne falder tilbage til det samfund, der har skabt værdierne.

Den udelte byzone er utvivlsomt en stor forenkling i forhold til den hidtidige zoneinddeling med forskellige administrative bestemmelser; der har været meget kinesi i hele denne administration, og en forenkling er i allerhøjeste grad tiltrængt. Den 12 års periode, herunder også forstået tre vurderingsperioder, for sikring af anslåede jordbehov for byernes udvikling, synes jeg lyder fornuftigt, og kravet om anlæg af hovedkloaker, opsamlende veje og lignende nødvendige foranstaltninger for en videre byggemodning skulle være i stand til at sikre, at man ikke kommer langt bagefter med udbud af byggegrunde. Vi må så håbe på og virke til, at økonomien herfor kan sikres, og at der sikres rettidig projektering, så vi i praksis kan komme på højde med ønskerne. Der er utvivlsomt brug for pres på disse områder. Det er helt afgørende for at dæmpe prisudviklingen på grunde, at der til enhver tid er rigeligt udbud og ikke blot en enkelt placeringsmulighed, men mulighed for at vælge mellem flere.

For sikring af et godt fremtidigt Danmark er det nødvendigt, at byggeriet, også i de egentlige landområder, sker under ordnede forhold, og især at naturskønne områder sikres mod ødelæggelse. Vi må i de kommende år forvente et ret voldsomt sommerhusbyggeri, og det vil være ødelæggende for naturen og meget uheldigt for hygiejnen, hvis det ikke sker under en meget fast planlægning. Det kan zonenlovforslaget sikre, og samtidig giver det mulighed for at sikre, at naturområderne bevares. Det er en vigtig

dél af naturfredningsloven, der på den måde tages med.

Det er helt selvfølgelig, at det egentlige erhvervsbyggeri i forbindelse med jordbrug, skovbrug og fiskeri fritages for restriktioner; det er de pågældende erhvervs naturlige virkeområder. Men det kan nok blive svært at sætte den nøjagtige grænse; måske bliver det nødvendigt at føre en vis kontrol med, at ikke tilstedeværelsen af nogle rideheste eller et par får kan betegnes som egentligt landbrug.

Med forskellig beboelsestæthed og forskellig efterspørgsel efter landområder er der afgjort grund til, at loven administreres forskelligt: fast i nærheden af by- og naturområder og mindre fast i den øvrige del af landet. Der bør fortsat være mulighed for, at mindre virksomheder kan vokse sig store samme sted, som de er beliggende, og der bør også med amtsrådets tilladelse være mulighed for nye virksomheder. Vi skal jo ikke fornægte vores støtte til egnsudviklingen. Jeg mener i øvrigt, at det er rigtigt og godt, at det er amtsrådene, der her skal administrere. Vi bør også påpege, at der skal tages et passende hensyn til industrier som teglværker, cementfabrikker, molerværker og lignende, som er nødt til at tage deres råstof dér, hvor det findes. Jeg har noteret mig ministerens bemærkninger om muligheden for nye byområder, som også er væsentlige at få med. Endelig kan jeg sige, at der jo i lovforslaget står noget om småhuse og forskelligt andet, så det er ikke helt udelukket, at den, der søger fred og ensomhed borte fra verdens mylder og larm, i visse egne får mulighed for at finde et åndehul.

Det radikale venstre mener principielt, at der ikke skal ydes erstatning for tab af en ret, man faktisk aldrig har været i besiddelse af. Når man har købt jord med landbrugsforpligtelse, har man da i reglen købt det til landbrugsformål med en pris derefter; hvis samfundet så hæver landbrugsforpligtelsen, har samfundet skabt en værdistigning af jorden, som i princippet bør tilfalde sam-

[Svend Haugaard.]

fundet, minus godtgørelse for den gene, det kan være at blive fortrængt af voksende byområder. I denne forbindelse kunne jeg godt have trang til at spørge dem, der nu og da har udtalt sig til fordel for, at man skulle fjerne landbrugsforpligtelsen eller i hvert tilfælde sætte videre grænser for det areal, hvorpå der ikke skal være landbrugsforpligtelse, om det ikke kan blive noget svært at få ordnede forhold på disse områder, hvis ikke landbrugsforpligtelsen fastholdes.

Hvad erstatning i øvrigt angår, må vi erkende, at der især ud fra tidligere jordlovgivning nogle steder kan være skabt forhold, som gør, at en overgangserstatning kan være berettiget; jeg vil gerne understrege, at det er en engangserstatning. Vi er parat til at drøfte dette spørgsmål i udvalget, men jeg vil tilføje, at vi ikke er indstillet på de store tal, hverken i kroner eller med hensyn til antallet af tilfælde.

De to andre lovforslag, forslag til lov om ændring i lov om byplaner og forslag til lov om ændring i byggelov for købstæderne og landet, har en række enkeltheder, som det er rimeligt at tage op i udvalget og eventuelt her i salen ved anden behandling, men som jeg ikke her i første omgang skal kommentere. Vi vil gerne i udvalget drøfte enkeltheder i lovforslaget om by- og landzoner, herunder spørgsmålet om erstatning, taksationskommissioner, ankeregler og regler for byudvikling. Men som helhed er vi meget positive over for zonelovforslaget, og vi skal gøre vort til, at det får en heldig udgang. Vi imødeser de næste lovforslag i serien med forventning.

Arne Larsen: De af boligministeren fremsatte forslag til lov om by- og landzoner, lov om ændring i lov om byplaner og lov om ændring i byggelov for købstæderne og landet er, som ministeren selv siger, første trin af en flertrinsraket angående den kommende jordlovgivning, eller rettere sagt den kommende planlægningslovgivning — og det er det egentlig planlæggende i disse lovforslag, jeg kort skal sige et par ord om, idet min partifælle hr. Gert Petersen nærmere vil komme ind på socialistisk folkepartis principielle stilling til de overmåde vigtige erstatningsproblemer, som rejser sig i forbindelse med denne lovgivning.

Regeringens sigte: at der skal tilvejebringes et øget udbud af byggemodne og bymodne grunde for at hindre prisstigninger og lægge en dæmper på spekulationen, kan man selvfølgelig tilslutte sig. Hidtil har desværre ingen regering endnu haft held med sig i så henseende. Vi husker endnu, hvordan det gik i 1963, da et velment forsøg på at komme spekulationen til livs takket være en demagogisk agitation imod lovene faldt ved en folkeafstemning. Det er ganske klart og indlysende, at det har været overmåde dyrt for dette lands borgere, at vi ikke allerede i 1963 fik disse jordlove gennemført. Men nu skal der altså gøres et nyt forsøg og af en borgerlig regering, og vi er faktisk meget spændt på, hvordan den endnu vigtigere lovgivning om ændringerne i vurderings- og beskatningsreglerne vedrørende fast ejendom og den såkaldte tilbudspligt for ejendomsbesiddere vil blive udformet.

Jeg er helt enig med ministeren i det klare sigte, at de offentlige investeringer i bygge- og bymodning bør og skal udnyttes mest effektivt, thi det er jo meget store summer, det offentlige mellem år og dag investerer i veje, kloakker, vand- og elledninger; derefter, når alt dette er bragt til side og et område er blevet byggemodnet og parat til at modtage et nyt bysamfund, dukker der så en hel masse andre problemer op: trafiklinjer, skoler, børnehaver, vuggestuer, sygehuse osv., osv., alt sammen noget, som samfundet har en væsentlig pligt til at medvirke til at få løst. Også selve arealerhvervelserne kan være en temmelig kostbar affære, og derfor er det efter vor opfattelse meget, meget nødvendigt, at det offentlige har meget vide beføjelser til at kunne dirigere hele denne udvikling.

Man kan være enig i, at det er helt nødvendigt, at lands- og egnsplanlægningen styrkes og decentraliseres, og at den daglige administration og selvfølgelig også selve lovgivningen forenkles og rationaliseres, også i forbindelse med kommunalreformen. Derfor kan socialistisk folkeparti i princippet godt gå ind for de hovedtanker, som er nedfældet i lovforslaget om by- og landzoner. Principerne her er jo ikke helt ukendte; som hr. Kaj Andresen var inde på, har et tidligere nedsat planlægningsudvalg netop været inde på disse tanker.

Vi har i de forløbne år haft loven om by-

[Arne Larsen.]

udvikling at arbejde efter og fået nedsat 42 byudviklingsudvalg. Disse udvalg har udfoldet en meget tilfredsstillende virksomhed, og der har overalt været et intimt og godt samarbejde mellem byudviklingsudvalgene og de kommunale instanser, som har været involveret i udvalgenes arbejde. Men nu er det altså hensigten, at man vil bort fra den tidligere zoneinddeling og klare sig med to zoner, byzoner og landzoner. Det vil sige, at i byudviklingsområderne slås mellem- og inderzoner sammen, og man vil nu have så rummelige planer, at de skulle kunne tilfredsstille behovet for de kommende 12 år. For, som man siger, når man i byudviklingsområderne har så store arealer udlagt, at der ikke opstår nogen mangel på arealer, men behovet til enhver tid kan blive tilfredsstillet, skulle man herigennem kunne forhindre spekulationen.

Det er nu et meget stort spørgsmål, om det alene er i stand til at klare spekulationsproblemet. Jeg tror det næppe, for det drejer sig også om penge, om at kommunerne har de fornødne midler til den rette tid til at opkøbe de arealer for, de ønsker at erhverve. Har de ikke pengene, men må vente, ved vi jo, at priserne stiger. Det er altså ikke nok i sig selv at udvide rammerne for zonerne. Det, det især drejer sig om, er at give kommunerne muligheder for at erhverve arealerne. Men der er nok noget rigtigt i princippet trods alt. Også princippet om, at man efter 4 års forløb skal tage rummeligheden af zonen op til behandling og eventuelt foreslå den udvidet efter det behov, der må være for de kommende 12 år — det, som ministeren kalder den rullende planlægning — tror jeg er helt rigtigt.

Med hensyn til landzonerne tror jeg, det er en rigtig afgrænsning, man her har af, hvad man bør tillade opført af bygninger. Jeg tror, at de principper, der her er nedlagt, er meget saglige og rigtige, og at de ikke på forhånd skal gennemhulles alt for meget.

Sluttelig vil jeg sige, at planlægning er ualmindelig godt, og at det er nødvendigt med langtidsplanlægning; men det er også nødvendigt at have noget til at udføre denne planlægning med, altså den fornødne økonomi. Herom ser jeg at ministeren med hensyn til byggemodning og bymodning,

hvori kommunerne er involveret, idet de efter zonelovforslaget har pligt til at bygge og bymodne for behovet i de kommende 5 år, henviser til de midler, som er stillet til rådighed gennem bolig- og byggefonden. Men jeg må ærlig talt sige, at det er meget, meget beskedne beløb, der er afsat til denne meget, meget store opgave — det er sådan noget som 150 mill. kr. årligt — og når nu vi ved, hvilke kolossale summer der skal investeres i denne byudvikling, og hvor svært det er især for byudviklingskommunerne at klare økonomien i denne forbindelse, burde ministeren samtidig med at fremsætte zonelovforslaget have fremsat et lovforslag om, at statens bolig- og byggefond blev udvidet ganske betydeligt.

Med disse bemærkninger skal jeg sige, at vi i socialistisk folkeparti meget gerne vil gå ind i en saglig debat om disse problemer; der vil blive brug for et gennemgribende udvalgsarbejde, og vi tilsiger vor støtte hertil.

Gert Petersen: Som det med rette siges i bemærkningerne til forslag til lov om by- og landzoner, kommer vi her ind på et område, hvor lovgivningsarbejdet hidtil ikke har udmærket sig ved ret megen konsekvens, og alene den ensartethed, som man nu søger gennemført, er, kan man ikke nægte, et fremskridt. Der er også tale om et efter vor opfattelse begrænset fremskridt i forhold til de regler, der hidtil har været anvendt i henhold til byregulerings- og byplanlovene, for slet ikke at tale om den uhyrlige § 22 i naturfredningsloven — her er der tale om et stort fremskridt. Men jeg skal erkende, at socialistisk folkeparti hellere havde set, at man til den nye by- og landzonelov havde overført de regler, som landsbyggeloven indeholder. Efter disse ydes der jo ikke erstatning, hvis der gives afslag på ansøgning om udstykning til sommerhusbyggeri i sådanne kommuner, hvor ansøgningerne efter loven skal afgøres af amtet, såfremt amtet skønner, at udstykningen vil stride mod hensynet til en forsvarlig og hensigtsmæssig byudvikling. Det ser ud, som om man har vaklet imellem flere principper — det forekommer mig også, at det erkendes i bemærkningerne til zonelovforslaget — og er landet omtrent i midten af hidtil gældende lovpraksis.

[Gert Petersen.]

Jeg vil gøre nogle bemærkninger om visse problemer i forbindelse med de erstatningsbestemmelser, zonelovforslaget i øvrigt indeholder i kapitel 4. Der ligger en ganske god intention, det skal erkendes, men den forekommer os en lille smule flosset i kanten ved nærmere eftersyn. Når jeg har omtalt dem, vil jeg sige noget mere principielt om socialistisk folkepartis syn på erstatningsproblemet.

Selve formuleringen i § 12 kan forekomme forholdsvis rimelig, og der henvises da også i bemærkningerne til vejbestyrelsesloven som en slags forbillede; her afhænger erstatningen jo af, om ejerens naturlige og mulige udnyttelsesmuligheder i forhold til omliggende arealer beskæres. Så vidt jeg har forstået, er der i vejbestyrelsesloven og en række andre love af beslægtet karakter især tænkt på forringelser i forhold til den hidtidige anvendelse. Heroverfor står så bestemmelserne i byreguleringsloven og byplanloven, hvorefter erstatningen ydes, hvis ejendommen falder i værdi ved zonebinding, og naturfredningsloven, der giver ejeren ret til erstatning, hvis ejendommen falder i værdi, fordi der nægtes byggetilladelse. I det første tilfælde må dette fald i værdi i nogen grad og i det andet tilfælde helt klart være ensbetydende med et fald i en forventet værdistigning, som ejeren hævder eller formodes at være gået glip af, og som samfundet så er pligtig at erstatte.

Det er dette spørgsmål om den forventede værdistigning som erstatningspligtig fra samfundets side, vi gerne vil sætte et spørgsmålstejn ved. Derfor bliver jeg nødt til at spørge, hvordan § 12 i zonelovforslaget egentlig skal forstås. Selve teksten kan forekomme ret uskyldig, men i boligministerens fremsættelsestale tales der om en udnyttelse, som ejeren efter de hidtil gældende regler har haft rimelig grund til at påregne, og som man bør erstatte. Her må vi spørge: er det en uhammet adgang til bebyggelse og spekulation, som de omliggende ejendomme — det udtryk benyttes også — allerede har udnyttet? Drejer det sig om de såkaldte byggechancer? Læser man i bemærkningerne, støder man på nogle linjer; der må støtte denne fortolkning, ordene om, at

„der inden for en overskuelig fremtid ville være reelle muligheder for en ændret udnyttelse af ejendommen, navnlig til bymæssig bebyggelse eller sommerhusbebyggelse, svarende til den faktiske udnyttelse af de omliggende ejendomme“.

Se, her må være tale om en forventet værdistigning, en forventet merindtægt; hvis det skal forstås efter bogstaven, synes jeg næsten, vi er tilbage i naturfredningslovens § 22, og så er vi jo kommet fra asken og i ilden; så meget mere som man hidtil efter landsbyggelovent uden erstatning har kunnet nedlægge forbud mod udstykning til sommerhusbebyggelse i et område, der svarer til 35 pct. af Danmarks areal.

Men inden jeg nu udtaler en fordømmelse over de formastelige, der på denne måde skulle gå spekulanternes ærinde, må jeg erkende, at der må tages et forbehold. For det siges også i bemærkningerne:

„Hvor der er tale om at udnytte ejendommen til en større samlet bymæssig bebyggelse eller sommerhusbebyggelse, må der endvidere tages hensyn til de rent faktiske muligheder for at opfylde forudsætningerne for en sådan bebyggelse, navnlig ved kloakering, vejanlæg m. v.“ Især hvis man kunne få en noget strammere formulering her, er der, så vidt jeg kan se, gjort en væsentlig indskrænkning. Det er altså ikke enhver bristet forventning, man vil kunne påberåbe sig, men kun — hvis man vil gå ind i tankegangen — det, man kunne kalde en rimelig begrundet forventning, hvor der er sket byggemodning og man altså er nået ret langt frem.

Det vil vi meget gerne have klarhed over fra vor side, og jeg vil prøve på at samle det i to spørgsmål. For det første: hvilken rolle tænker man sig at spørgsmålet om indtil videre bortfaldne byggechancer skal spille ved erstatningsudmålingen? For det andet: kunne man tænke sig at gøre det helt klart, at en gennemført eller offentligt planlagt byggemodning i området er forudsætningen for ydelse af erstatning for bortfaldne eller reducerede byggechancer?

Så har jeg nogle principielle bemærkninger om, hvorvidt samfundet overhovedet bør føle sig forpligtet til at yde erstatning i en situation som denne. Efter vor opfattelse må man svare: for det første, at det

[Gert Petersen.]

ikke er rimeligt at yde erstatning, når der som her er tale om en generel rådighedsindskrænkning, undtagen i de særlige tilfælde, hvor indskrænkningen rammer enkelte langt hårdere, end det generelt er tilfældet. For det andet, at lige så rimeligt det kan være at yde erstatning for inddragelse af værdier, der er skabt ved personligt arbejde, lige så urimeligt er det efter vor opfattelse at erstatte tab af værdier, som er samfundsskabte og ikke skyldes nogen enkeltpersons indsats. Endelig for det tredje, at denne urimelighed bliver desto større, når der er tale om ikke-indtrufne, men forventede værdistigninger, som jo i næsten alle de tilfælde, der her er tale om, er samfundsskabte. Det var det, man tog konsekvensen af i de tilsvarende lovforslag, som den socialdemokratisk-radikale regering fremsatte i 1963, og som blev støttet af socialistisk folkeparti. Både i byregulerings- og byplanloven foreslog man erstatningsbestemmelserne fjernet, så vidt jeg har forstået netop ud fra de begrundelser, jeg her har peget på. Jeg skal erkende, at rækkevidden af det her foreliggende zonelovsforslag er betydelig større, at der kan forekomme tilfælde af ubillighed, og at man vel ikke kan have noget imod, at samfundet erstatter en ubillighed, som vil ramme enkelte medborgere ved gennemførelsen af så omfattende foranstaltninger; her tænker jeg især på de tilfælde, hvor forholdene har givet sig umiddelbart praktiske udslag. Hvor der f. eks. i dag foreligger direkte tilsagn fra offentlige myndigheder, hvor der er gennemført byggeomdning, hvor der er pålignet forpligtelser, som er begrundet i en fremtidig bebyggelse, som nu udskydes på ubestemt tid — i sådanne tilfælde, i sådanne særlige tilfælde, kan man fra SF's side acceptere, at samfundet yder en passende skadeserstatning. Men vi mener ikke, at samfundet har nogen moralsk pligt til derudover at erstatte ejeren den merfortjeneste, som han med rette eller urette har ventet og håbet at skaffe sig engang i fremtiden, den være sig nær eller fjern eller, som det siges et sted — jeg tror det er i bemærkningerne — „overskuelig“; så må man jo spørge: hvor langt skuer boligministeriet ud i fremtiden?

Derfor havde vi hellere set, at man ved engangsløsningen — og engangsløsningen er

et princip, som vi synes er rigtigt — havde opgivet at erstatte forventede værdistigninger eller tab af indtægter, som ejeren måske, måske ikke, kunne have opnået på den anden side af skæringsdagen, og havde nøjedes med nogle dispensationsregler, nogle retningslinjer for dispensation, hvorefter man kunne erstatte i de tilfælde, hvor der forelå en klart ubillig forskelsbehandling.

Dette er en kritik af en side af zonelovsforslaget, men egentlig ikke af dets helhed; grundprincipperne synes vi, som hr. Arne Larsen sagde, er rigtige. Hvad den del af det angår, som jeg her har vendt mig imod, kan man vel sige, at den er præget af to af regeringspartiernes traditionelle grundsyn; men disse to partier har jo, ligesom det tredje regeringsparti på anden måde, allerede revideret mangt og meget, så kunne man ikke gå lidt videre her og også revidere det grundsyn? Ellers bliver det en dyr fornøjelse for hele samfundet og, for at tale i et sprog, som alle — også regeringspartierne, ved jeg — kan forstå: det bliver dyrt for skatteyderne fortsat at betragte den private ejendomsret til jorden som en hellig ko, der altid skal have første ret til madtrug. Man bliver nødt til at erkende, at skal problemerne løses, så må det — jeg tror, det var den nuværende statsminister, som engang skrev det — så må det gøre ondt, det kan ikke undgås. Derfor mener vi, at de erstatningsbestemmelser, som her indeholdes, bliver for kostbare, går for vidt. Vi håber — uden at drømme om, at vi kan få regeringen til at opgive dem principielt — at man i hvert fald i en saglig forhandling kan få dem strammet noget, sådan at det kun er de tilfælde af ubillighed, jeg har talt om, som bliver berørt.

Sigsgaard: Allerede i 1963, da det første sæt jordlove blev fremsat og forkastet ved folkeafstemningen efter alle tiders mest usaglige borgerlige skrækpropaganda, var behovet for jordpolitiske indgreb påtrængende, og i dag er det selvfølgelig endnu værre: Byerne vokser tilfældigt og planløst. Nye boligkvarterer er tit ikke bare grimme og kedelige, men mangler den mest elementære betjening med offentlige trafikmidler, børneinstitutioner og meget andet; simpelt hen fordi man ikke kan lave f. eks. en ordentlig busrute, når husene ligger klit-klit rundt omkring. Den spredte og tilfældige byudvik-

[Sigsgaard.]

ling gør også de offentlige udgifter alt for store. Der skal anlægges alt for mange kilometer vej, alt for mange kloakker, der for lange forsyningsledninger. Den liberalistiske planløshed er dyr for landet.

Samtidig medfører den samfundsmæssige udvikling, at tilfældige mennesker pludselig går hen og bliver millionærer. F. eks. udbygges Køge Bugt-området med S-bane og motorvej. Det betyder millioner ned i foret hos dem, der tilfældigvis ejer jord i dette område. Havde deres jord ligget en halv snes kilometer derfra, havde de ikke fået en krone. Hvem tilhører så denne værdistigning? Den tilhører selvfølgelig det samfund, som har skabt den gennem sin udvikling, ikke den enkelte jordejer.

Lige så slemt er det, at systemet tillader enkelte at udnytte deres medmenneskers behov for jord og boliger. De såkaldte jordspekulanter har, alene siden jordlovene blev forkastet, tjent mange milliarder på at købe, udstykke og videresælge jord. Disse menneskers arbejde er ikke bare unyttigt, det er skadeligt. De beriger sig på den øvrige befolknings bekostning. Men selvfølgelig nytter det ikke noget at rase imod spekulanterne. De egentlig ansvarlige er naturligvis de politikere, der har tilladt dem at operere. Det skader på den ene eller den anden måde alle mennesker, at der ikke findes en ordentlig jordlovgivning. Mange mærker det gennem alt for høje boligudgifter, og mange vil komme til at mærke det, når de måske om ti år får råd til et sommerhus. Så vil de opdage, at alle de gode fritidsgrunde for længst er beslaglagt. Strandene er overbroderet med bebyggelse; befolkningens flertal er igen lådt i stikken.

Hvad er målet så i den situation? VS mener, at det må være, at al jord ejes af samfundet og lejes ud på langt åremål, gerne på livstid, til en pris, der er bestemt af omkostninger, beliggenhedsværdi og anvendelse. Kun gennem overtagelse af al jord kan det fuldt ud opnås, dels at de samfundsskabte jordværdistigninger tilfalder helheden og ikke tilfældige enkeltpersoner, dels at jorden til enhver tid bliver anvendt sådan, at borgeren får de bedst mulige vilkår til den billigste pris. Hidtil har man mest diskuteret, hvordan man kunne komme spekulatøren til livs, for det er jo vigtigt; men selv den

hårdeste beskatning rører ikke ved ejernes ret til at bruge jorden, som de vil, og det går ikke. Byerne kan ikke udvikles ordentligt ved, at en masse forskellige mennesker udvikler deres stykke jord, nøjagtig som de nu har lyst til. Bysamfundene må kunne bestemme, hvornår og hvad der skal bygges på et areal, hvis man vil undgå at spille store summer. Det er altså ikke nok, at det offentlige får prioritet i ejendommene, svarende til den samfundsskabte værdiforøgelse. For at sikre en rationel udvikling må det offentlige fuldt ud eje den del af jorden, der skal skifte anvendelse, især når det er landbrugsjord, der skal overgå til byformål. Det er for resten også de ejendomme, der har de største værdistigninger. Professor Illum hylder det princip, at ejendomsretten til et areal knytter sig til dets hidtidige anvendelse. En anden anvendelse kan kun finde sted efter salg af arealet til det offentlige til en pris, der svarer til den hidtidige anvendelse med tillæg for ulemper. VS støtter dette princip i modsætning til dem, der vistnok er hr. Illums partifæller. På den måde får samfundet kontrol med, hvordan jorden anvendes.

Men arealerne skal også kunne erhverves på det tidspunkt, der efter planlægningen er brug for dem på. Det kan ske gennem adgang til ekspropriation af arealer, der efter en godkendt planlægning skal overgå til anden anvendelse. Det kan også ske ved at indføre en særskat på sådanne arealer, en skat, der vokser forholdsvis kraftigt med tiden og derved fremkalder salg. De samme midler kan anvendes f. eks. på ubebyggede byzonearealer; særskatten kan få særlig betydning, hvis man ønsker at bebygge sådanne arealer i en bestemt rækkefølge. En sådan udpegning vil normalt medføre kraftige prisstigninger i kraft af den monopolstilling, der skabes, men ved at graduere særskatten fra nul de første 1-2 år til et meget højt niveau det femte år kan man tvinge til byggeri og undgå prisstigningerne. En sådan særbeskatning kan også bruges for at få fjernet forældet bebyggelse. I dag er det sådan, at nogle få gamle rønner og skure kan ligge og spærre for byggeri af hundreder af lejligheder. Denne menneskefjendske politik har hverken den tidligere eller den nuværende regering villét ændre.

Ved anvendelse af Illums princip og bedre

[Sigsgaard.]

bestemmelser om ekspropriation — får vi nu ekspropriationsmulighed, vil den ikke blive meget brugt, det er jo erfaringen — kan man altså nå meget langt. Men endemålet må være samfundsovertagelsen af al jord; det vil stille alle lige, og det vil være bedst og billigst for helheden og dermed for befolkningens flertal.

Herefter om de foreliggende lovforslag: de betegner et afgjort fremskridt i forhold til de nugældende bestemmelser. Zonelovforslaget betyder en forenkling af de hidtil temmelig uoverskuelige og uensartede bestemmelser, der regulerer bebyggelsen i det åbne land. Opdelingen af hele landet i by- og landzoner, hvor landzonerne ikke tidsbegrænses, og hvor de yderligere sikres ved væsentligt skærpede bebyggelsesregulerende bestemmelser, er i princippet rigtig. Men målsætningen for lovforslaget: at økonomisere med investeringerne i bygge- og bymodning og sikre passende udbud af modnet jord, er for begrænset, og den rummer også en indbyrdes konflikt mellem på den ene side økonomiseringshensynet og på den anden side rummelighedsbetragtningen.

Først om den snævre målsætning: lovforslaget er i for høj grad alene baseret på økonomiske og administrative vurderinger af planlægningen. Man har koncentreret sig om planlægningens restriktive side: hvordan skal vi forhindre en uøkonomisk spredning af bebyggelsen? Derved har man glemt eller i hvert fald undladt at styrke byplanlægningens konstruktive indhold: hvordan kan planlægningen sikre, at de nye byområder får en vis kvalitet? Der tales kun om byzonernes størrelse og afgrænsning, og der opstilles ingen krav om kvaliteten i den planlægning, der skal danne grundlaget for at inddrage arealer i byzone. Arealer bør efter VS' opfattelse ikke kunne inddrages i byzone, uden at hovedtrækkene i deres fremtidige anvendelse og sammenhængen med større trafik anlæg, offentlige institutioner m. v. samtidig bliver fastlagt. Efter byreguleringslovens § 6, stk. 1, er det dog i dag sådan, at der inden et år efter et areals inddragelse i inderzone skal være foretaget og sikret en bebyggelsesplanlægning af området, men ikke engang en sådan bestemmelse findes i lovforslaget. For at føje spot til

skade vil man endda ophæve de eksisterende for byudviklingsområderne.

Kun med hensyn til byggemodningsforanstaltninger indeholder lovforslagets § 5 nærmere forskrifter og kun vedrørende de byzoner, der ligger i byudviklingsområder, og selv § 5 er en svækkelse i forhold til byreguleringsloven. For fremtiden skal kommunerne kun, som det hedder, „medvirke“ til byggemodningen; i byreguleringsloven stod der da vistnok, at kommunerne skulle „sikre“ modningen. Byzoner uden for byudviklingsområderne skal kun have tilstrækkeligt med råjord. I øvrigt ville en byggemodningspligt for alle kommuner, som nok burde gennemføres efter nærmere regler, kræve en større statslig støtte til kommunernes investeringer. Det fremgår der ingenting om — fremskridt får man sjældent gratis.

Men en hovedsag for os er det altså, at en omgående planlægning af nye byzonearealer sikres gennem zonen. Det nødvendige planlægningsgrundlag bør også omfatte tidsfølgeplaner for byområdernes udbygning og dermed sammenhængende investeringsplaner. Inden et areal bliver byzone, bør det med andre ord stå klart i hovedtræk, hvad der skal bygges på arealet, hvornår der skal bygges på de forskellige dele af arealet, og hvad det vil koste. På den måde sikrer man størst mulig udnyttelse af investeringer i by- og byggemodning, og det er jo et af de erklærede formål med lovforslaget.

Herimod strider et andet af formålene, nemlig at sikre en sådan rummelighed i byzonerne, at der til enhver tid er rigeligt udbud af grunde. Dermed tror regeringen at den kan bremse stigningen i grundpriserne. Men hvis det skal virke, så skal — som den konservative ordfører også i dag sagde — de mange grunde, der udbydes, være bygge modne. Der skal altså byggemodnes meget mere, end der er behov for, men det koster jo en masse penge og er altså ikke en god måde at holde priserne nede på — det er i hvert fald en dyr måde. I stedet skulle man måske spekulere på Illums princip og på vort forslag om bedre ekspropriationsadgang og særskat.

En endelig vurdering af zonenlovens muligheder forudsætter et nærmere kendskab til

[Sigsgaard.] den jordpolitik, loven skal virke som led i; derfor kan den ikke endeligt vurderes endnu.

Hvad angår de noget fågede erstatningsbestemmelser, skal jeg kun sige på den ene side, at det er positivt, at de erstatninger, man åbenbart vil udbetale, afgøres én gang for alle, på den anden side, at VS er klar modstander af at yde erstatning for sammenstyrtede luftkæstler. Der er en del positivt i zonelovforslaget, men det skal ikke glemmes, at det ikke skaber bedre vilkår for en aktiv kommunal jordpolitik. Kommer det mon på anden måde? Det forhindrer heller ikke, at samfundsudviklingen ved ejendommens inddragelse i byzone beriger de enkelte på samfundets bekostning.

Om visse paragraffer nogle enkelte bemærkninger, først til § 2: det vil mange steder være uheldigt, at mellemzoner på én gang gøres til byzoner; der kan jo som ved Køge Bugt være tale om store områder. Forudsætningen for deres overførsel til inderzone har ofte været detalplanlægning og kloakering. Hvis de forudsætninger nu bortfalder, så kan det blive svært for kommunerne at sikre en etapevis udbygning i overensstemmelse med fastlagte investeringsplaner.

Vedrørende §§ 2 og 4 vil jeg nævne, at det ud over at sikre, at arealer kun kan inddrages i byzone på grundlag af en planlægning, kan være rimeligt at åbne mulighed for, at arealer, der er kommet i byzone, men efter ny planlægning ikke burde have været det, kan føres tilbage til landzonen.

Adgangen til at tillade landbrugsbygninger anvendt til andre erhvervsmæssige formål, som det udtrykkes i § 8, er efter min opfattelse alt for nem. Der er for mange væge begreber i bestemmelsen: Amtsrådet skal skønne over noget, som det ikke rigtig er til at skønne over. Der tales om afgørende modstrid med visse hensyn; hvad er det? Hvordan skal det forstås? Det er en skidt bestemmelse.

Amtsrådet står, jfr. § 9, meget stærkt i administrationen af loven. Amtsrådet skal give kommunalbestyrelsen og fredningsplanudvalget underretning om trufne afgørelser, men det bør vel være sådan, at disse to organer sikres adgang til at udtale sig, inden amtserådet træffer sin afgørelse. Det bør også understreges, at amtserådet ved sin

afgørelse skal tage hensyn til foreliggende planer. På de punkter bør der altså ske ændringer i forslaget. Amtserådernes hele placering i forbindelse med loven vil vi vende tilbage til ved en senere lejlighed.

Forslagene betegner altså efter min opfattelse et fremskridt; men de kunne være langt bedre — jeg har peget på nogle punkter, hvor jeg synes der er behov for forbedringer — og de bør blive langt bedre, når de vender tilbage fra udvalget.

Formanden: Jeg henstiller, at der bliver lidt mere ro i salen, især i salens højre side.

Kai Moltke: Det er jo interessant at se, at et kompleks, som i og for sig er sammenhængende, her efterhånden fremkommer i småportioner. Jeg ved ikke, når man netop begyndte med vandløbsloven, om det var, fordi man var ved at overskride et eller andet Rubicon, som var forudsætningen for, at man nåede videre i den almindelige jordlovgivning og så gradvis bevægede sig videre til fredningsloven og nu står over for disse tre lovforslag, som er næste akt.

Nu giver jeg den socialdemokratiske ordfører ret i, at der måske kommer mest samlet fremskridt frem ved en vis kontinuitet og en vis sammenhæng i lovgivningen.

I boligministerens fremsættelsestale findes der en række løfter om noget, som skal følge senere. Man taler om, at der vil komme nye vurderingsregler vedrørende beskatningen af fast ejendom og en pligt for ejere af ejendomme over en vis størrelse til at tilbyde ejendommen til kommunen, før den afhændes til anden side. I denne forbindelse vil jeg ærlig talt spørge den eksisterende regeringskoalition, om ikke den har glemt et vigtigt programpunkt fra tidligere jordlovsdebatter og jordlovsforhandlinger. Det forekommer mig, at man i sin tid talte og oven i købet talte meget højtrøstet om, at man ikke var uvilig til også på dagsordenen at sætte en vis frigørelsesafgift ved overgang fra landbrugsjord til bymæssig bebyggelse. Jeg kan ikke tænke mig andet, end at boligministeren skulle have forglemt sig, at man her har overset et punkt, som i og for sig går ind som led i en logisk helhed, for når man tænker på tidligere konservative taler, var det jo et af de områder, hvor man lovede forhandlingsvillighed.

[Kai Moltke.]

Nu er den første behandling her i salen jo ikke nogen gennemgang af paragraffer og detaljer, det er en principdebat og bør præges af principperne. Når jeg skal gå over til at skildre principperne, så vender vi jo tilbage til de evige stridigheder om grundlovens ekspropriations- og ejendomsbegreber. Skulle jeg sige det ganske kort, så tror jeg, det er en forglemmelse i den nuværende grundlov — og det var måske undskyldeligt i den periode — at den totalt mangler en paragraf, som beskytter, at samfundet og staten kommer i besiddelse af de samfundsskabte værdier, og som gør det umuligt, at private tilegner sig samfundsskabte værdier. Det er altså en forglemmelse, og det giver spillerum for en række af disse andre faktorer, som man nu diskuterer, når det drejer sig om erstatningsbestemmelser, når det drejer sig om jordlove, og dette hul i grundloven blev jo ikke mindst udnyttet i 1963, da der lå en række konstruktive og progressive forslag fra et flertal i folketinget.

Dernæst det spørgsmål, som jeg kunne lide at stille her: hvad er det i og for sig for en forvandling, der er sket i zoneforslaget, som jeg ikke skal benægte har sine fordele, og som betyder et vist fremskridt? Hvad er det for et problem, som man har taget sit udgangspunkt i? Det er, at den gamle inderzone og den strenge planlægning inden for et lidet areal ikke var forbundet med en samtidig beskyttelse imod, at en sådan koncentration udnyttedes til ganske urimelige priser. Og hvilken vej er det nu, regeringspartierne søger frem? De går den modsatte vej og siger: vi slår det hele sammen til byudviklingszoner, vi tager mellemzonerne med og sætter skellet mellem egentligt landbrugsareal og byzoneareal — eller rettere sagt udviklingsareal til fremtidige bymæssige bebyggelser.

Det kan tilsyneladende, hvor man taler om priserne, have sine fordele med en sådan udvidelse, der bliver mere jord til øjeblikkeligt udbud, men det er jo sam-

tidig her, vi har konflikten, konflikten imellem, hvad der teknisk for samfundet er det billigste, og på den anden side mulighederne for en eventuel billigere erhvervelse af jorden. Jeg tror, at under de givne forhold, under de liberalistiske tilstande, som vi havde, er det ikke noget tilbage-skridt, at man udnytter så at sige byudviklingszonernes areal, men jeg vil have lov til at tilføje, at det efter min mening er en nødudvej fremkaldt af, at spekulationen i jorden på grund af områdets begrænsning havde antaget sådanne former, at boligerne ganske simpelt blev uopnåelige for mennesker med almindelige indtægter. Det er altså en konsekvens af en udvikling. Man har prøvet at finde måske ikke den mest logiske, ikke den for samfundet billigste udvej, men man prøver til gengæld på at skaffe betingelser for at fremskaffe en billigere jord.

Men man måtte da være tåber, hvis man ikke så, at en sådan udvidelse har sine konsekvenser. I spredningen ligger jo samtidig det, at de udgifter, som pålægges samfundet, ikke kan undgå at blive større, end hvis man skridt for skridt planmæssigt og gennem planlægningsmyndighederne så at sige koncentrerede de offentlige anlæg: kloakering, trafikveje og byggemodningens andre sider, gradvis, sådan at man fik en vis sammenhæng, sådan at man undgik den meromkostning, som ligger i spredningen af byggemodningen.

Her når vi frem til et andet problem, som har sit udgangspunkt i det samme princip, som jeg begyndte med, nemlig spørgsmålet om de samfundsskabte værdier. Her har vi en noget taget § 5 om pligten for kommunerne til i væsentligere omfang at byggemodne, men vi har endnu ikke anvisning på, hvor kommunerne skal skaffe pengene fra til denne byggemodning. Den kan i alle tilfælde umuligt fremmes ved, at man reducerede boligfonden, sådan som det skete ved en af regeringens første lovgivningsforanstaltninger. Det har bestemt ikke gjort det billigere for

[Kai Moltke.]

kommunerne at skaffe kontante penge til at gennemføre de forholdsregler.

Nu erindrers jeg, at en tidligere økonomiminister i sin tid kom med et forslag, som jeg ikke var særlig begejstret for, men som dog indeholdt et vist tilløb til fornuft — lad os sige, det var en prøveballon, der blev sendt til vejrs og ikke blev godt modtaget — et forslag om at pålægge dem, som udstykkede jorden til fremtidigt byggeri, samtidig at bære visse af omkostningerne ved byggemodningen, og jeg kunne tænke mig, at man tog under overvejelse, netop fordi der her gennem byggemodning osv. pålægges det offentlige byrder, at være med til at anvise også visse kilder, igennem hvilke man kunne inddrive midler for det offentlige, for kommunerne, til at fremme byggemodningen.

Jeg vil selvfølgelig ud fra de erfaringer, vi nu engang har under et liberalistisk samfund, være yderst betænkelig ved på forhånd at pålægge en sådan, lad os sige byggemodningsafgift på konsortierne, for de havde udstykket jorden, men jeg kunne da godt tænke mig, at man, efter at jorden var udstykket, så lidt på regnskabet og forholdet mellem den tidligere anvendelse og den nuværende, og at man pålagde dem efter udstykningen, og efter at regnskabet var gjort op, en vis afgift, som kunne være med til at give kommuner og andre offentlige myndigheder midler til byggemodningen — midler, som kunne bruges til at gennemføre det, som man i princippet pålægger kommunerne, og som Gud og hvermand i denne sal ved at kommunerne i øjeblikket ikke råder over de tilstrækkelige kontante midler eller kapital til.

Det andet spørgsmål hænger sammen med hele synspunktet: hvem har egentlig ejendomsretten til jorden, og hvor lille en ejendomsret? Også jeg er ligesom hr. Sigsgaard, selv om det ikke netop er en mand, der ser tingene ud fra samme anskuelse, tilhænger af de Illumske principper, at den erstatning, som skal gives, selvfølgelig må gives efter, hvad jorden hidtil har været værd under den hidtidige anvendelse, og skal ikke gives efter, at jorden anvendes til noget helt andet. Men jeg har hørt den juridiske indvending imod Illumplanen, at her risikerer vi en

retslig procedure, som kan føre til en konflikt med grundloven, og det er i samme forbindelse, jeg her fremdrager spørgsmålet om frigørelsesafgiften. Frigørelsesafgiften er jo en naturlig beskatning, og hvis man her tog sit udgangspunkt i, at man gik med til en frigørelsesafgift ved landbrugsjords overgang til anden anvendelse, ja, så kunne man sige, at jo større en procent man tog af forskellen mellem vurderingen som landbrugsjord og den faktiske købesum minus et vist ulempetilæg — det er det officielle udtryk, så vidt jeg erindrers, fra vi sidst drøftede jordlove — i desto flere tilfælde kunne man komme frem til tilstande, som i væsentlig grad både kunne reducere spekulationsindtægten og kunne skaffe temmelig rigelige og passende midler. Derfor afventer jeg, før jeg tager endelig stilling til disse ting, med spænding udformningen af det næste forslag fra det nuværende regeringsflertals side. Er frigørelsesafgiften endeligt droppet og forsvundet fra billedet, eller er det et af de tekniske spørgsmål? Man skal jo ikke blande sig i lønkammerets modsætninger mellem ægtefæller, og derfor vil jeg spørge: er det et af de spørgsmål, hvor man endnu ikke har fundet nogen klar formel mellem de forskellige regeringspartier? Men jeg tror i alle tilfælde, at vi andre, som har hørt talen om disse ting, i høj grad også har en vis ret til at få at vide: hvordan ligger det med dette punkt i overvejelserne i regeringsforhandlingerne?

Endelig skal jeg, fordi det er en principdebat, og fordi der bliver rig lejlighed til at vende tilbage til paragraffernes enkeltheder, endnu kun fremdrage et enkelt spørgsmål. Det drejer sig om erstatningen for en forventet fortjeneste, som man havde tænkt sig at kunne få, hvis man kunne få lov til at udstykke til sommerhusgrunde, såfremt man i en eller anden situation kom ind i en eller anden form for bymæssig bebyggelse, selv om den måske kun var af sæsonmæssig karakter. Jeg tror, at man i den henseende bør stille sig negativt, fordi de, som har næret sådanne forventninger, juridisk kun har ét forhold at holde sig til: at de fleste af disse ejendomme hidtil har været pålagt landbrugspligt, og at den berettigede forventning om at kunne tjene mere ved salg i alle tilfælde først indtraf og blev aktuel, i

[Kai Moltke.]

det øjeblik man afskaffede landbrugspligten for den pågældende ejendom. Under disse forhold kan jeg ikke sige andet, end at jeg stiller mig yderst negativt over for disse erstatningsbestemmelser, selv om jeg vil indrømme, at en engangserstatning ville være at foretrække for en hvilken som helst anden form.

Imidlertid: Rom blev ikke bygget på én dag, og regeringens jordlovgivningsprogram blev åbenbart heller ikke bygget på én folketingssæson, men de fleste af os må vel, før vi tager nogen stilling til det, også i erkendelsen af, at der findes visse fremskridt i denne lovgivning, have ret til at afvente: hvordan bliver det endelige billede? For først når sammenhængen mellem enkelthederne kendes, først når man efterhånden ser de enkelte led og aner noget af en helhed, vil man være i stand til at bedømme den kommende jordlovgivnings virkninger på det danske samfund. Formålet er jo at begrænse spekulationen, at skaffe billigere jord til de mennesker, som bebor dette land, rekreative områder og en kulturudvikling, som ikke er overladt til private spekulanter.

Boligministeren (Hastrup): Jeg er i den situation, at jeg ser mig i stand til at takke samtlige ordførere. Jeg tror, at næsten alle uden undtagelse erkendte, at disse lovforslag, såfremt de gennemføres, ville repræsentere et fremskridt i forhold til den bestående tilstand. Selv hr. Kai Moltke brugte udtrykket fremskridt om et forslag fremsat af denne regering, så der bliver slået et kryds i kalenderen. Jeg synes, at drøftelsen her efterlader forhåbninger om en saglig debat om disse ting i forbindelse med det forestående udvalgsarbejde og den videre behandling her i tinget.

Hr. Kaj Andresen sagde, at disse lovforslag jo ikke betegnede en endelig løsning af planlægningsopgaverne. Heri er jeg ganske enig. Det fremgår i øvrigt også af bemærkningerne til lovforslagene, at en mere gennemgribende reform må føres ud i livet i takt med kommunalreformarbejdet. Dette reformarbejde er under overvejelse. Hensigten hermed er at skabe yderligere forenkling og rationalisering og decentralisering af plan-

lægningsarbejdet og herunder også at styrke lands- og egnsplanlægningen.

Hr. Kaj Andresen henviste til, at i formålsparagraffen er fremhævet, at et af formålene er at øge udbuddet af byggemodnet jord, og henviste dér til pligten for kommunerne til 5 år frem i tiden at byggemodne — en regel, der jo ikke er ændret i forhold til den bestående lovgivning. Jeg er ganske enig med hr. Kaj Andresen i, at den slags regler i sig selv naturligvis ikke skaber det fornødne grundlag, men at bestræbelserne for at fremme byggemodningen også må understøttes på anden måde; jeg er i øvrigt også ganske enig i den betragtning, at det ikke er et spørgsmål om jord alene, men at det er et spørgsmål om byggemodnet jord. Jeg må altså trods alt henvise til, at de midler, som over boligfonden i år og i de kommende år stilles til rådighed, er midler, som ikke tidligere er stillet til rådighed, bortset fra et minimalt beløb i sidste finansår, og at der altså i kraft af dette forhold er sket i hvert fald en betydningsfuld ændring af stillingen, siden byreguleringsloven blev vedtaget.

Jeg vil også sige, at der over disse midler indtil nu er givet tilsagn om eller er sager under behandling for arbejder, der omfatter anlægsudgifter på et sted imellem 500 og 600 mill. kr., så det er ikke nogen helt ringe indsats, der er ydet. Man kan naturligvis altid kræve mere, men jeg har det indtryk, at denne lov, sådan som den administreres, har bidraget til, at samfundet har kunnet leve op til det, som var byreguleringslovens forudsætninger med hensyn til byggemodningen frem i tiden, og jeg vil tilføje bemærke, at den forbedring af likviditetssituationen, som er indtruffet i løbet af det sidste halvår, jo også har kunnet mærkes af kommunerne i form af, at de derved har fået lettere adgang til at optage lån også til disse formål.

Hr. Kaj Andresen omtalte erstatningsbestemmelserne, og han udtalte, at socialdemokratiet var af den opfattelse, at sådanne rådighedsbegrænsninger ikke krævede erstatning, eller at de skulle være erstatningsfri. Han henviste her til udtalelser af jurister, bl. a. citerede han professor Bent Christensen. Det er jo rigtigt, at der er jurister, som har denne opfattelse, men det er vel også rigtigt, at der er jurister, der gør

[Boligministeren.]

en modsat opfattelse gældende. Regeringen har afvæjet disse synspunkter og er altså nået til det resultat, at det er rimeligt, at der ydes erstatning, når lovforslagets betingelser herfor er opfyldt.

Hr. Kaj Andresen henviste til, at landsbyggeloven ikke har nogen erstatningsbestemmelse, i det øjeblik tilladelse nægtes, men man kunne vel også, som flere andre, bl. a. hr. Juul-Madsen, gjorde det, henvide til de gældende regler i byreguleringsloven; det princip, der ligger til grund for erstatningsreglerne i zonelovforslaget, er jo stort set det samme som det princip, der ligger til grund for erstatningsreglen i den hidtidige byreguleringslov. Man kan vel sige, at hvis der er en forskel på disse to bestemmelser, så går den nærmest i retning af, at erstatningsbestemmelserne er strammere, at flere kriterier kræves opfyldt efter den bestemmelse, der er udformet i zonelovforslaget, end efter den bestemmelse, der har været gældende i den hidtidige byreguleringslov, og det har dog trods alt været en bestemmelse, som har været gældende nu i en årrække, og som altså også den forrige regering har ment var en bestemmelse, som var rigtig og nødvendig.

Hr. Kaj Andresen spurgte om frigørelsesafgiften, om der kom en frigørelsesafgift. Hertil kan jeg kort svare, at det gør der, og at et lovforslag herom vil blive fremsat inden for meget nær fremtid.

Så omtalte hr. Kaj Andresen suspensionsreglen i § 13, hvorefter boligministeren kan suspendere landzoneområder, hvis udgifterne ved ydelse af erstatninger ikke står i et rimeligt forhold til den interesse, som er forbundet med at opretholde landzonen. Må jeg for det første sige, at en sådan regel kunne vel have en vis rimelig forbindelse med den omstændighed, at det dog trods alt er staten, der skal udrede erstatningsbeløbene, men hr. Kaj Andresens frygt gik jo mere på, at der herved kunne opstå urimelige eller uheldige huller i det samlede system, som lovforslaget i øvrigt er udtryk for. Der vil jeg gerne henvide til, at der i motiverne til bestemmelsen er gjort ret udførligt rede for, hvorfor denne bestemmelse er indsat i forslaget. Der tænkes først og fremmest på den situation, der opstår, når loven er stadfæstet. Alt, hvad der ikke på

det tidspunkt er udlagt til byzone, bliver hermed automatisk landzone. Der vil utvivlsomt, selv om man søger at tilrettelægge en aktiv og positiv planlægning af byzonernes udstrækning, være overgangstilfælde, hvor man netop med anledning i et erstatningskrav bør have mulighed for en fornyet overvejelse af, hvor grænsen skal trækkes imellem byzone og landzone, og det giver altså lovforslagets § 13 en mulighed for. Det er naturligvis ikke hensigten med den foreslåede bestemmelse at medvirke til at forringe planlægningen eller i det hele taget at ødelægge selve perspektivet i lovforslaget.

Til hr. Kristen Østergaard har jeg blot en enkelt bemærkning. Hr. Kristen Østergaard omtalte bestemmelserne i lovforslagets § 7 og fremhævede her, at det ikke er meningen, at disse bestemmelser skal administreres på samme måde i tæt befolkede som i tyndt befolkede områder af landet. Jeg kan bekræfte, at hr. Kristen Østergaards opfattelse af fortolkningen af denne paragraf er rigtig, og at det må være hensigten, at der i visse områder af landet føres en lempeligere kurs ved administrationen af disse bestemmelser. Jeg kan dér henvide til bemærkningerne, hvor netop de synspunkter, som hr. Kristen Østergaard har gjort gældende, er søgt imødekommet. Det er klart, at den nærmere bedømmelse af virkningen af dette kan man naturligvis få lejlighed til yderligere at drøfte i folketingsudvalget.

Hr. Svend Haugaard var inde på noget lignende betragtninger i forbindelse med sine bemærkninger om, at der fortsat skal være mulighed for, at en mindre virksomhed kan vokse sig større, at der skal være mulighed for teglværker og anden form for industri, og at der også skal være mulighed for ny byområder. Må jeg sige både i forbindelse med disse bemærkninger fra hr. Svend Haugaards side og også i fortsættelse af mit svar til hr. Kristen Østergaard, at det, at der kræves en tilladelse, naturligvis ikke er ensbetydende med, at tilladelse ikke kan gives, og jeg tror, at det netop for de betragtninger, som er gjort gældende af de to medlemmer, er meget væsentligt, at myndigheden kommer til at ligge hos amtsrådet, som jo utvivlsomt vil være interesseret i ikke alene en ordnet udvikling i sit område, men en udvikling i sit område; det

[Boligministeren.]

er klart, at er man interesseret i det sidste, så må man også være interesseret i det første.

Hr. Svend Haugaard fremhævede, at erstatningsbeløbene ikke måtte blive for store. Det er også forudsætningen i lovforslaget, at de ikke skal blive for store, hvis jeg må udtrykke mig på den måde. Jeg skal ikke fordybe mig i spørgsmålet om selve beløbets størrelse, men vil klart fastslå, at det naturligvis er sådan, at den, der ikke lider tab, den, der ikke har en værdinedgang, og det vil være langt, langt den overvejende part, naturligvis heller ingen erstatning skal have.

Hr. Gert Petersen stillede mig et konkret spørgsmål, idet han spurgte om, hvorvidt enhver byggechance skulle erstattes. I ordet byggechance ligger der jo mange fortolkningsmuligheder. For det første kan der være spørgsmålet: hvem skal fortolke, hvad chancen er? Den mand, som selv mener, at han har chancen, ser måske noget anderledes på det end f. eks. taksationskommissionen. Det er ikke alle de chancer, som vi selv tror vi har her i livet, som andre mennesker også mener at vi har, og heller ikke en uvil dig domstol vil måske, når det kommer til stykket, mene, at vi har dem. Men det er klart, at en sådan byggechance skal være velbegrundet, den skal være rimelig, den skal svare til områdets faktiske udnyttelse, og der skal være rimelig grund til at nære forventning om, at faktisk udvikling ville ske. Er forventningerne reelle, så kan det være nødvendigt at give erstatning for en ubillig ret.

Jeg bemærkede mig med stor interesse hr. Gert Petersens udtalelse om, at han erkendte, at dér, hvor et sådant forhold forelå — altså hvor forventningerne er reelle, fortolket efter lovforslagets bestemmelser — kunne det ikke være ubilligt, og hr. Gert Petersen gav selv nogle anvisninger, idet han sagde, at der skulle være en umiddelbart praktisk udvej, og at dér, hvor der havde været tale om at give en udstyknings-tilladelse, som altså blev trukket tilbage, dér kunne der foreligge erstatningspligt. Den fortolkning ligger ikke så forfærdelig langt fra, hvad jeg mener er den rigtige fortolkning, men det præcise kan jo, alene på grund af den omstændighed, at der er tale om så mange forskellige forhold, der kan spille

ind i det, kun fastlægges af domstolene på grundlag af deres fortolkning af loven på dette punkt. En retningslinje tør man dog vel nok sige man i øvrigt har i de afgørelser, der er truffet i henhold til byreguleringsloven, idet jeg altså tilføjer, at for så vidt er i forhold til byreguleringsloven bestemmelserne i dette lovforslag noget mere præcise.

Hr. Gert Petersen spurgte, om bygge-modning er en forudsætning for erstatning. Dertil vil jeg sige, at det er ikke en absolut betingelse, men ofte vil erstatning forudsætte, at der i alt fald er taget skridt til byggemodning ved det offentlige foranstaltning; sådan kan man utvivlsomt ud-lægge § 12s ord: „rimelig grund til at på-regne“.

Jeg har ikke bemærkninger til hr. Sigsgaard og hr. Kai Moltke ud over måske den bemærkning til hr. Sigsgaard, at der bliver ikke grundlag for nogen form for erstatning hverken for eksisterende eller sammenstyr-tede luftkasteller.

Jeg mener, disse lovforslag i høj grad egner sig til vurdering og drøftelse i et folketings-udvalg, og jeg tilsiger min positive vilje til at meddele udvalget så mange oplysninger, som det overhovedet måtte ønske sig, idet jeg håber på en velvillig behandling af forslagene.

Kaj Andresen: Idet jeg skal erkende, at de problemer, vi behandler her, nok i meget stor udstrækning egner sig til ud-valgsbehandling, skal jeg kun berøre et par af de ting, som jeg synes er meget væsentlige og i hvert fald for os er væsentlige.

Det ene som svar til boligministeren, der nu igen var inde på spørgsmålet om bygge-modning og boligfondens virkninger. Når man sætter sig det mål, at man ikke blot vil hjælpe til i almindelighed at styrke byggemodning, men også sætter sig det mål at opnå en reduktion af prisstigningerne — ja, hr. Svend Haugaard gik jo så vidt, at han ville sætte stop derfor — så er det min opfattelse, at det er ikke til-strækkeligt. Jeg erkender, der gives penge over boligfonden i år også — i øvrigt har vi jo også tidligere givet støtte til kommu-nerne til gennemførelsen af byggeregule-ringslovens bestemmelser ud over det, boligfonden gav os — men jeg tror blot, og jeg tror, at de fleste, der kender disse

[Kaj Andresen.]

problemer om byudviklingen og planlægningen, vil være enige i, at effektiviteten af det, modvirkningen af grundprisstigninger osv., er afhængig af, hvor mange midler vi stiller til rådighed. Det er jo ikke blot noget, vi siger her i landet, men det er erfaringer, man gør i andre lande, at den effektivitet, vi vil opnå, nås først, når vi fra det offentliges side sætter tilstrækkelig store midler ind i byggemodningen, og jeg mener altså, at de midler, man sætter ind, med den nuværende boligfonds størrelse vil være for små til at nå de mål, boligministeren sætter sig.

Det andet er spørgsmålet om erstatningerne, hvor jeg må erkende, at jeg ikke helt blev klar over det radikale venstres standpunkt til disse erstatninger. Når hr. Svend Haugaard først siger, han er modstander af, at enkeltpersoner tager gevinster hjem, og fastslår, at man i det radikale venstre er principiel modstander af erstatninger, når der er tale om sådanne generelle ændringer, som her er tale om, men senere kommer med nogle mere florumvundne betragtninger om, at der må være visse overgangserstatninger, der er berettigede, så er det, jeg gerne vil spørge: hvad er det for overgangserstatninger, det radikale venstre mener er rigtige? Er det de erstatninger, som § 12 i dette lovforslag forudsætter vil finde sted? For det anser jeg ikke for blot at være nogle begrænsede overgangserstatninger til små beløb. Jeg vil vurdere de beløb, der bliver betalt efter § 12, hvis den bliver ført ud i praksis, til meget betydelige beløb. Jeg skal ikke skyde på det, for det forudsætter større undersøgelser end dem, jeg har kunnet foretage, men jeg vil tro, det bliver nogle hundrede millioner kr. Er det den størrelsesorden, hr. Svend Haugaard mener er en rimelig overgangserstatning i forhold til det gældende?

Svend Haugaard: Jeg må først lige sige til hr. Kaj Andresen, at jeg sagde ikke „stop for prisstigning“; så optimistisk er jeg ikke, at jeg tror, man kan sige det ud i al fremtid, men jeg sagde „stop for spekulation“, og det er dog ikke helt det samme.

Hvad erstatning angår, så vil jeg da fremhæve, at der kan være forskel på, at man ikke skal have direkte gevinst, og så,

at man ikke skal lide direkte tab, og det var med henblik på det sidste, jeg udtalte mig med hensyn til erstatning.

Gert Petersen: Jeg vil først notere mig, at den højtærede boligminister talte så pænt om statens bolig- og byggefond. Det vil jeg krydse af i kalenderen i betragtning af, at den højtærede boligminister, hvis ikke jeg husker meget forkert, i sin tid stemte imod oprettelsen af denne fond. Men det er en god fond; blot vi kunne få nogle flere penge i den, så skulle vi nok også få mere gavn af den. Med hensyn til det svar, som jeg fik fra hr. boligministeren, så må jeg lige citere mig selv. Jeg sagde, at det efter vor opfattelse ikke var rimeligt at yde erstatning, når der som her er tale om en generel rådighedsindskrænkning, undtagen i de særlige tilfælde, hvor indskrænkningen rammer enkelte langt hårdere end generelt, altså hvor man går ud over den generelle indskrænkning. Og den slags ting forekommer, sagde jeg, når der er tale om et så omfattende skridt som dette, det må man erkende. Derfor har jeg principielt ikke noget imod, at der angives visse kriterier. Jeg synes blot, at de kriterier, som er angivet på nuværende tidspunkt, er noget for løse i det.

Det synes jeg også ligger i begrebet byggechancer, og begrebet anvendes faktisk i bemærkningerne. Boligministeren virkede så overrasket over, at jeg havde brugt ordet, men det findes i bemærkningerne i forbindelse med beskrivelsen af byreguleringslovens nuværende funktion. Det findes i lovforslagets bemærkninger til § 12, hvor der tales om „Byggechancerne kan derved overskues under ét“ i forbindelse med byreguleringsloven, og derfor virker den bedre og retfærdigere end naturfredningsloven, siges det, og det er vist i øvrigt ganske rigtigt.

Det er altså et spørgsmål om definitionerne, og her mener jeg stadig at bestemmelserne i lovforslaget ikke er helt klare nok, at de i og for sig kan tolkes meget fornuftigt og efter min opfattelse fornuftigt og rigtigt, men de kan også tolkes en anden vej, sådan at man risikerer, at der kan blive tale om i hvert fald i visse situationer, at erstatningsbestemmelserne kommer til at virke ligesom erstatningsbestem-

[Gert Petersen.]

melsen i § 22 i naturfredningsloven. Det bemærkede jeg vist også i mit indlæg, men lad os se på disse ting i udvalget.

Det, jeg især ville være interesseret i, var, om man kunne stramme bestemmelserne. Det siges i bemærkningerne, at der må

„... tages hensyn til de rent faktiske muligheder for at opfylde forudsætningerne for en sådan bebyggelse, navnlig ved kloakering, vej anlæg m. v. Dette stemmer med den praksis, som er fulgt af vurderingskommissionerne i henhold til byreguleringsloven“.

Det var det, ministeren var inde på. Ja men kunne man så ikke indbygge sådanne kriterier i loven, sådan at det virkelig blev undtagelsestilfældene, dem, der rammes ubilligt i forhold til det store flertal, som kom i betragtning i forbindelse med erstatning, og ikke en lang, lang række andre?

Sigsgaard: Jeg fremførte for noget siden en kritik på en række konkrete punkter i forbindelse med forslaget om zoneinddelingen. Det ønskede ministeren altså ikke at gå ind på på nogen måde. Der er dog ét af punkterne, som jeg meget gerne ville have en kommentar til. Jeg lagde megen vægt på i mit indlæg, at der burde være et kvalificeret planlægningsgrundlag, når det gælder om at inddrage områder i byzonerne, sådan at man kan sige, hvad man i store træk ønsker de pågældende arealer anvendt til, i hvilken rækkefølge osv. Det kommenterede ministeren ikke, og det kunne jo skyldes, at de pågældende bestemmelser kommer i anden lovgivning, det ved jeg ikke, men hvis ikke det er tilfældet, så vil jeg gerne gentage spørgsmålet til ministeren, om han ikke finder, det er rimeligt, at der ligger sådanne planlægningskriterier til grund, og hvis han finder, at det er rimeligt, om han da vil overveje spørgsmålet. Man kan jo nå at stille ændringsforslag endnu.

Boligministeren (Hastrup): Byzoner bliver jo efter lovforslaget dels de nuværende byudviklingsområders inder- og mellemzoner, dels de byzoner, der er udlagt i henhold til byplanvedtægter og i henhold til bygningsvedtægter. For så vidt angår

inddragelsen af arealer i de byzoner, der er udgået af byudviklingsområderne, er det naturligvis rimeligt at have en sådan planlægning. At stille et tilsvarende krav, for så vidt angår de øvrige områder, vil jeg altså på forhånd anse for at være betænkeligt. Jeg lagde mærke til, at hr. Sigsgaard i sit første indlæg sagde, at man skulle stille et byggemodningskrav til alle kommuner. Det ville jeg være betænkelig ved, for det kunne meget vel føre til fejlinvesteringer, navnlig hvis det skulle være det offentlige, der skulle finansiere disse byggemodninger, for det er jo ganske klart, at udviklingen kan gå forskelligt. Jeg forstår hr. Sigsgaard på den måde, at det skulle være alle kommuner, som havde byzoner, men det kunne meget vel føre til fejlinvesteringer, hvis man stillede et sådant krav. Så den rimelighed, der her er tale om, må altså først og fremmest, tror jeg, knytte sig til byzonerne i byudviklingsområderne.

Derudover vil jeg sige, at kriterierne vil jo kunne strammes på dette område i høj grad, så snart vi er færdig med overvejelserne om den nye kommunestruktur, så snart kommunesammenlægningerne står klart for os, idet vi dér får grundlaget for en planlægningslovgivning baseret på regionsplanudvalg som den koordinerende planlæggende myndighed inden for de forskellige regioner.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at de 3 lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af Folketinget Gunhild Due har meddelt mig, at hun ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvornår agter ministeren at udsende retningslinjer for en 5 dages skoleuge, og

[Formanden.]

vil disse retningslinjer indeholde bestemmelser om, at skolerne skal holdes åbne om lørdagen for interessegrupper, klubvirksomhed, lektielæsning og lignende?" Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgstid.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 5. december, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om tillæg til normeringslov for finansåret 1968-69.

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til normeringslov for Grønland for finansåret 1968-69.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om udlån til sammenlægning, supplerings samt oprettelse af jordbrug m. m.

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

6) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om sømandsskat.

7) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om by- og landzoner, forslag til lov om ændring i lov om byplaner og forslag til lov om ændring i byggelev for købstæderne og landet. (Byggeri i det åbne land).

Mødet hævet kl. 15.46.

37. møde.

Torsdag den 5. december kl. 13.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om ændring af ligningsloven har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Det er meddelt mig, at medlem af folketinget *Omman* ønsker at udtræde af finansudvalget og af investeringsudvalget. Vedkommende gruppe har udpeget *Poul Dam* til at indtræde i finansudvalget samt udpeget *Gert Petersen* til at indtræde i investeringsudvalget. De pågældende er herefter valgt.

Endvidere har *Poul Dam* meddelt, at han ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til folketingsbeslutning vedrørende Danmarks forhold til Den nordatlantiske Traktat. Hertil har vedkommende gruppe udpeget *Gert Petersen*, som herefter er valgt.

Endelig har medlem af folketinget *Morten Lange*, der var valgt til medlem af det udenrigspolitiske nævn, meddelt, at han ønsker at udtræde af nævnet. Til i hans sted at indtræde i det udenrigspolitiske nævn har vedkommende gruppe udpeget medlem af folketinget *Gert Petersen*. Jeg udbeder mig tingets samtykke til at lade valget foretage i indværende møde. Dersom ingen gør indsigelse, betragter jeg samtykket som givet. (Ophold). Det er givet. Den pågældende er herefter valgt.

Medlem af folketinget *Holmberg* har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Finder ministeren ikke, at der bør træffes tekniske foranstaltninger til imødegåelse af den luftforureningsplage, der er en følge af udstødningsskassen fra det stigende antal biler?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgstid.